

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія KB № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилианська, 14

3/2009

© Конституційний Суд України, 2009

Редакційна рада

- А. Стрижак** — Голова Конституційного Суду України,
кандидат юридичних наук (голова Редакційної ради)
- Ю. Баулін** — суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України
(заступник голови Редакційної ради)
- І. Домбровський** — суддя Конституційного Суду України
- В. Кампо** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- М. Козюбра** — суддя Конституційного Суду України у відставці,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент АПрН України
- М. Костицький** — суддя Конституційного Суду України у відставці,
доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України
- П. Пацурківський** — декан юридичного факультету Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича,
доктор юридичних наук, професор
- А. Селіванов** — Постійний представник Верховної Ради України
у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент АПрН України
- П. Стецюк** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- П. Ткачук** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- С. Шевчук** — професор кафедри публічного права юридичного
факультету Міжнародного Соломонового університету,
доктор юридичних наук

Згідно з постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 р. № 1-05/07
«Вісник Конституційного Суду України» включено до переліку наукових фахових видань

Акти Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України 8

Окрема думка судді Конституційного Суду України

Бринцева В. Д.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України 14

Окрема думка судді Конституційного Суду України

Домбровського І. П.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України 16

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) 20

Окрема думка судді Конституційного Суду України

Кампа В. М.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) 29

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83 Консти-

туції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України 32

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Домбровського І. П.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України 37

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Кампа В. М.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України 39

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» (справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін) 42

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Шишкіна В. І.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» (справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін) 50

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційними поданнями Президента України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання державного управління у сфері міграційної політики» ... 53

Ухвала Конституційного Суду України
про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 86 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» 56

Ухвала Конституційного Суду України
про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України 59

Ухвала Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича про офіційне тлумачення положень статей 55, 63 Конституції України, статті 20 Цивільного кодексу України щодо їх реалізації в частинах першій, другій статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України 63

Ухвала Конституційного Суду України
про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Фонду державного майна України на Парфененка Д. М.» 67

Ухвала Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про передачу Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку» 70

Ухвала Конституційного Суду України
про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 1999 р. № 1228» 73

Ухвала Конституційного Суду України
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями Відкритих акціонерних товариств «Павло-

градвугілля» та «Шахта «Комсомолец Донбасу» щодо офіційного тлумачення положень пункту «б» частини п'ятої, частини шостої статті 41, частини другої статті 45 Закону України «Про господарські товариства», абзаців дванадцятого, тринадцятого статті 1, частини першої статті 3, абзаців першого, третього частини четвертої статті 17, абзацу другого частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 18 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», абзацу другого частини другої статті 98, абзаців першого, другого, шостого, сьомого частини другої, абзацу другого частини п'ятої статті 159 Цивільного кодексу України 76

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 49, частини третьої статті 102⁵ Закону України «Про вибори народних депутатів України», розділу I, абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» 81

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення» 85

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції (конституційності) пункту 11 Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат» 88

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями громадянки Гуляєвої Олени Вікторівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих рішень судів загальної юрисдикції та положень Кримінально-процесуального кодексу України 91

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Демченка Віктора Федоровича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2 Закону України «Про оплату праці», частини третьої статті 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення», статті 2 Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» 94

Зовнішні зв'язки Конституційного Суду України

Квітень — травень 2009 року 97

Вступне слово Голови Конституційного Суду України А. Стрижак на конференції суддів Конституційного Суду України та Конституційного Трибуналу Республіки Польща «Актуальні проблеми конституційного судочинства в умовах сьогодення» 98

Меморандум про взаєморозуміння між Конституційним Судом України та Конституційним Судом Турецької Республіки щодо двостороннього співробітництва 100

Теорія та практика конституційної юрисдикції

В. Сухонос. Функції глави держави: поняття, зміст і класифікація 102

Вітаємо! 110

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої
статті 85 Конституції України

м. Київ
26 лютого 2009 року
№ 6-рп/2009

Справа № 1-15/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича — доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Ставнійчук Марини Іванівни — заступника Глави Секретаріату Президента України — Представника Президента України у Конституційному Суді України, Селіванова Анатолія Олександровича — Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України, а також залученого Конституційним Судом України до участі в розгляді справи Пасічника Василя Васильовича — директора юридичного департаменту Національного банку України,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційному тлумаченні положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В., пояснення Ставнійчук М. І., Селіванова А. О., Пасічника В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України.

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні зазначеного положення Конституції України глава держави аргументує прийняттям Верховною Радою України Постанови «Про діяльність Національного банку України в період фінансової кризи та стан виконання рішень Верховної Ради України з цих питань» від 26 січня 2009 року № 904-VI, в пункті 5 якої визнана такою, що втратила чинність, Постанова Верховної Ради України «Про призначення Стельмаха В. С. на посаду Голови Національного банку України» від 16 грудня 2004 року № 2244-IV.

Суб'єкт права на конституційне подання просить Конституційний Суд України роз'яснити положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України в таких аспектах:

— чи є підставою для звільнення з посади Голови Національного банку України рішення Верховної Ради України, прийняте без подання Президента України;

— чи допускається припинення перебування на посаді Голови Національного банку України — звільнення в інший спосіб, ніж за поданням Президента України.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Голова Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності та Національний банк України.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

3.1. Конституція України визначила правовий статус Національного банку України як центрального банку держави, основною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці України (стаття 99). Особливість юридичного статусу Національного банку України полягає в тому, що, з одного боку, він має публічно-правовий статус особливого центрального органу державного

управління, самостійного у своїй діяльності від органів державної влади (статті 6, 7, 24, 25, 53 Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679–XIV (далі — Закон), а з іншого — цивільно-правовий статус як юридичної особи, яка має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і перебуває в його повному господарському віданні, та може вчиняти певні цивільно-правові правочини з комерційними банками, державою (статті 4, 29, 31, 42 Закону). З метою забезпечення самостійності у проведенні єдиної грошово-кредитної політики Закон не допускає втручання органів законодавчої та виконавчої влади або їх посадових осіб у виконання функцій і повноважень Національного банку України інакше, як в межах, визначених Законом (стаття 53). Згідно зі статтею 51 Закону Національний банк України є підзвітним Президенту України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень.

Голова Національного банку України очолює Правління центрального банку держави, керує його діяльністю, одноосібно несе відповідальність перед Верховною Радою України та Президентом України за таку діяльність (статті 16, 19 Закону).

Однією з конституційно-правових гарантій діяльності Національного банку України щодо забезпечення стабільності грошової одиниці України є передбачений пунктом 18 частини першої статті 85 Конституції України особливий порядок призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України Верховною Радою України за поданням Президента України.

3.2. Конституція України встановлює різну процедуру звільнення для посадових осіб, які призначені на посади за наявності спільної згоди Президента України та Верховної Ради України. Конституційний Суд України визнав, що системне порівняння положення пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України з приписами пунктів 12¹, 18, 21 частини першої цієї статті, як зазначено у Рішенні Конституційного Суду України від 11 грудня 2007 року № 12-рп/2007 (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України), свідчить про те, що подання Президента України не вимагається для здійснення Верховною Радою України свого конституційного повноваження звільняти з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України або вирішувати питання про їх відставку. У положеннях пунктів 12¹, 18, 21 частини першої статті 85 Конституції України чітко визначені повноваження Верховної Ради України призначати на посади та звільняти з посад за поданням Президента України Голову Служби безпеки України, Голову Національного банку України, членів Центральної виборчої комісії (абзац четвертий пункту 5 мотивувальної частини цього Рішення).

Таким чином, положення Конституції України щодо призначення Верховною Радою України осіб на певні посади та звільнення з цих посад за поданням Президента України передбачають досягнення згоди між Президентом України і Верховною Радою України у вирішенні кадрових питань (абзац четвертий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 квітня 2000 року № 7-рп/2000 (справа про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб).

3.3. Верховна Рада України є органом законодавчої влади в Україні (стаття 75 Основного Закону України). Призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України є її конституційним повноваженням (пункт 18 частини першої статті 85 Конституції України).

За частиною другою статті 6, частиною другою статті 19 Конституції України Верховна Рада України як орган державної влади повинна діяти на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією і законами України. Конституція України встановила імперативний порядок призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України Верховною Радою України лише за поданням Президента України. Основний Закон України не передбачає іншого способу припинення перебування на посаді Голови Національного банку України, крім закріпленого у пункті 18 частини першої статті 85, а саме звільнення його Верховною Радою України з цієї посади за поданням Президента України.

У зв'язку з наведеним Конституційний Суд України дійшов висновку, що за змістом пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України Верховна Рада України повноважна приймати рішення про звільнення з посади Голови Національного банку України тільки за поданням Президента України, тобто лише у спосіб, передбачений Конституцією України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 63, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 54, § 55 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України в аспекті конституційного подання треба розуміти так, що Верховна Рада України повноважна звільняти з посади Голову Національного банку України лише за умови внесення на її розгляд відповідного подання Президентом України.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 6-rp/2009 dated February 26, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning official interpretation of Article 85.1.18 of the Constitution of Ukraine*

Subject of the right to constitutional petition — President of Ukraine — appealed to the Constitutional Court of Ukraine for official interpretation of provisions of Article 85.1.18 of the Constitution of Ukraine.

The Head of State justifies the practical need for official interpretation of the aforementioned constitutional provision referring to the fact that the Verkhovna Rada of Ukraine adopted Resolution «On Activities of the National Bank of Ukraine in the Period of Financial Crisis and the Status of Implementation of Decisions of the Verkhovna Rada of Ukraine Thereon» dated January 26, 2009. Paragraph 5 of the Resolution cancels Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Appointing V. S. Stelmakh to the Office of the Head of the National Bank of Ukraine» dated December 16, 2004.

The Constitution defines legal status of the National Bank of Ukraine as the central bank of the State, the principal function of which is to ensure stability of the monetary unit of Ukraine (Article 99). The specific characteristic of legal status of the National Bank of Ukraine is that, on the one hand, it has a public legal status of a special central public administration body independent and autonomous in its activities on state bodies (Articles 6, 7, 24, 25 and 53 of the Law «On the National Bank of Ukraine» dated May 20, 1999 (hereinafter referred to as the «Law»), and on the other — a civil legal status of a legal entity having separate property that is an object of state property and is completely under its economic management; the Bank also may enter into certain civil legal transactions with commercial banks and the State (Articles 4, 29, 31 and 42 of the Law). In order to ensure independence while implementing single loan and monetary policy, the Law disallows interference of the legislative and executive bodies or their officials with the exercise of functions and powers of the National Bank of Ukraine in other ways than those provided for by Law (Article 53). Pursuant to Article 51 of the Law, National Bank of Ukraine is accountable to the President of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine according to their constitutional powers and authorities.

Head of the National Bank of Ukraine presides over the Board of the central bank of the State, manages its activities and is personally accountable to the Verkhovna Rada of Ukraine and the President of Ukraine for these activities (Articles 16 and 19 of the Law).

One of the constitutional legal guarantees of activities of the National Bank of Ukraine for ensuring stability of the monetary unit of Ukraine is the special procedure for appointment and dismissal of the Head of the National Bank of Ukraine by the Verkhovna Rada of Ukraine upon submission of the President of Ukraine as provided for in Article 85.1.18 of the Constitution.

The Constitution defines different procedure for dismissal of officials appointed to their respective positions upon a joint approval of the President of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine. The Constitutional Court came to a conclusion that system comparison of provisions of Article 85.1.12 of the Constitution of Ukraine with the norms of Articles 85.1.121, 85.1.18 and 85.1.21 as it is stated in the Decision of the Constitutional Court no.12-rp/2007 dated December 11, 2007 (the case on the procedure for termination of authorities of members of the Cabinet of Ministers of Ukraine) demonstrates that submission of the President of Ukraine is not required for

the Verkhovna Rada of Ukraine to exercise its constitutional power to dismiss the Prime Minister of Ukraine, Minister of Defense of Ukraine, Minister of Foreign Affairs of Ukraine or make decisions on their resignation. Provisions of Articles 85.1.121, 85.1.18 and 85.1.21 of the Constitution clearly determine the powers of the Verkhovna Rada of Ukraine related to appointment and dismissal — upon submission of the President of Ukraine — of Head of the Security Service of Ukraine, Head of the National Bank of Ukraine, members of the Central Election Commission (paragraph 4 item 5 of the motivation part of this Decision).

Therefore, provisions of the Constitution on appointment persons to certain positions and their dismissal from these positions by the Verkhovna Rada of Ukraine upon submission of the President of Ukraine imply achievement of agreement between the President of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine in resolving personnel issues (paragraph 4 item 4 of the motivation part of Decision of the Constitutional Court of Ukraine no.7-рп/2000 dated April 27, 2000 (the case on temporary fulfillment of duties of officials).

The Verkhovna Rada of Ukraine is a body of legislative power of Ukraine (Article 75 of the Fundamental Law). Appointment and dismissal of the Head of the National Bank of Ukraine from the office belongs to the constitutional powers and authorities of the parliament (Article 85.1.18 of the Constitution).

According to Articles 6.2 and 19.2 of the Constitution, the Verkhovna Rada of Ukraine as a body of state power is obliged to act only on the grounds, within the limits of authority and in the manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine. The Constitution established an imperative procedure for appointment and dismissal of the Head of the National Bank of Ukraine by the Verkhovna Rada of Ukraine only upon submission of the President of Ukraine. The Fundamental Law does not provide for any other way to terminate holding office of the Head of the National Bank of Ukraine except as provided for in Article 85.1.18, namely dismissal by the Verkhovna Rada of Ukraine from this office upon submission of the President of Ukraine.

In view of the above-stated, the Constitutional Court of Ukraine concluded that, according to the contents of Article 85.1.18 of the Constitution, the Verkhovna Rada of Ukraine has an authority to make decisions on dismissal of the Head of the National Bank of Ukraine only upon submission of the President of Ukraine, i.e. only according to the procedure provided for in the Constitution.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that provisions of Article 85.1.18 of the Constitution in terms of the constitutional petition should be understood as reading that the Verkhovna Rada of Ukraine has an authority to dismiss the Head of the National Bank of Ukraine from office only after a respective submission has been tabled by the President of Ukraine.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Бринцева В. Д.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини
першої статті 85 Конституції України

1. Постановою Верховної Ради України «Про діяльність Національного банку України в період фінансової кризи та стан виконання рішень Верховної Ради України з цих питань» від 26 січня 2009 року № 904-VI (пункт 5) визнана такою, що втратила чинність, Постанова Верховної Ради України «Про призначення Стельмаха В. С. на посаду Голови Національного банку України» від 16 грудня 2004 року № 2244-IV.

У конституційному поданні Президента України про тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85, згідно з яким до повноважень Верховної Ради України належить звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України, були поставлені такі питання:

— чи є підставою для звільнення з посади Голови Національного банку України рішення Верховної Ради України, прийняте без подання Президента України;

— чи допускається припинення перебування на посаді Голови Національного банку України — звільнення в інший спосіб, ніж за поданням Президента України.

Лише вичерпна відповідь на ці питання створила б передумови для правового врегулювання ситуації, зумовленої наведеним рішенням Верховної Ради України.

2. У рішенні від 26 лютого 2009 року № 6-рп/2008 (далі — Рішення) Конституційний Суд України зазначив: положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України в аспекті конституційного подання треба розуміти так, що Верховна Рада України повноважна звільняти з посади Голову Національного банку України лише за умови внесення на її розгляд відповідного подання Президентом України.

Заперечити цей висновок Конституційного Суду України неможливо, оскільки він по суті відтворює конституційну норму пункту 18 частини першої статті 85.

Однак звуживши межі дослідження і не скориставшись можливістю їх розширення, Конституційний Суд України фактично відійшов від вирішення нагальної проблеми.

Для подальшого розвитку національної моделі парламентаризму визначальне значення має наявність офіційної правової позиції найвищого органу судового конституційного контролю щодо можливостей парламенту шляхом визнання таких, що втратили чинність, скасовувати власні правові акти індивідуальної дії.

Конституція України, покладаючи на Верховну Раду України повноваження щодо призначення на посади і звільнення з посад значної кількості високопосадовців, зокрема Голову Національного банку України, не передбачає конкретних механізмів здійснення цієї функції.

Згідно з пунктом 3 статті 208 Регламенту Верховної Ради України призначення на посаду і звільнення з посади керівника Національного банку України після обговорення кандидатур (або результатів діяльності) відбувається шляхом відкритого голосування і прийняття рішення, яке оформлюється відповідною постановою.

За статтею 91 Конституції України Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти. Наведене конституційне унормування не унеможливорює усунення порушень положень Конституції та законів України, допущених при прийнятті рішень про призначення на посади осіб, визначених статтею 85 Конституції України, самою Верховною Радою України.

Зокрема, таке реагування повинне мати місце, якщо після прийняття постанови про призначення на посаду будь-якої особи із вказаного конституційного переліку будуть виявлені обставини, які свідчитимуть про порушення конституційних норм щодо:

— повноважності Верховної Ради України, що має місце лише за умови обрання (і реальної наявності) не менш як двох третин від її конституційного складу (частина друга статті 82 Конституції України);

— здійснення голосування кожним народним депутатом України особисто (частина третя статті 84 Конституції України)¹;

— прийняття законів, постанов та інших актів більшістю від конституційного складу (стаття 91 Конституції України) тощо.

Це може відбутися також у випадках, якщо будуть встановлені факти, які на момент прийняття акта про призначення на посаду були невідомі, а відповідно до профільних законів вони унеможливають призначення конкретної особи на посаду (не погашена судимість, відсутність громадянства або необхідного цензу постійного проживання на території України, фіктивність документів, зокрема про освіту, необхідний стаж роботи тощо).

Якщо будь-які з наведених обставин існували на момент прийняття відповідного акта про призначення, але не були відомі, то не може бути звільнення на загальних підставах, і єдиним шляхом усунення подібних недоліків є скасування акта у зв'язку з суттєвими порушеннями закону при його прийнятті.

Виникають сумніви щодо висновку Конституційного Суду України про те, що Конституція України «не передбачає іншого способу припинення перебування на посаді Голови Національного банку України, крім закріпленого у пункті 18 частини першої статті 85 Конституції України».

Дійсно, це загальний порядок, і Основний Закон України передбачає лише його. Разом з тим це не унеможливорює у виключних випадках самостійного усунення Верховною Радою України виявлених порушень шляхом скасування своїх попередніх актів.

Така правова позиція у цій справі Судом фактично не досліджена.

Отже, обмеження Конституційного Суду України лише одним аспектом проблеми не дало змоги покласти в основу Рішення іншу концепцію, яка стисло могла бути сформульована так:

¹ Врешті-решт повинен настати час, коли кількість народних депутатів, які взяли участь у голосуванні, збігатиметься з кількістю реально наявних у сесійному залі.

«В аспекті конституційного подання Конституційний Суд України вважає за необхідне відрізнити звільнення з посади Голови Національного банку України, яке повинне здійснюватися відповідно до положень пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України за поданням Президента України, від визнання Верховною Радою України такою, що втратила чинність, постанови про його призначення на посаду у зв'язку з виявленими суттєвими порушеннями при її прийнятті, законність якої може бути перевірена судом загальної юрисдикції». Хоча така правова позиція остаточно і не вирішувала б ситуацію, яка склалася через дію Постанови Верховної Ради України «Про діяльність Національного банку України в період фінансової кризи та стан виконання рішень Верховної Ради України з цих питань» від 26 січня 2009 року № 904–VI, проте вона давала б напрям щодо можливого подальшого правового унормування ситуації.

Тлумачення ж конституційної норми шляхом відтворення її змісту у резолютивній частині Рішення без визнання неконституційним проблемного акта Верховної Ради України не дає ясності для правозастосовної практики.

Суддя Конституційного Суду України

В. Бринцев

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Домбровського І. П.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої
статті 85 Конституції України

У Рішенні від 26 лютого 2009 року № 6-рп/2009 (далі — Рішення) за конституційним поданням Президента України Конституційний Суд України (далі — Суд) дав офіційне тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України (справа № 1-15/2009).

Згідно з пунктом 1 резолютивної частини Рішення вказані положення Конституції України «в аспекті конституційного подання треба розуміти так, що Верховна Рада України повноважна звільняти з посади Голову Національного банку України лише за умови внесення на її розгляд відповідного подання Президентом України».

Вважаю за необхідне використати своє право, передбачене статтею 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі — Закон), і викласти окрему думку стосовно Рішення.

У статтях 147, 150 Конституції України визначено повноваження Суду давати офіційне тлумачення Конституції України та законів України. Таке тлумачення є складовою відповідного положення Конституції України чи законів України і обов'язкове до виконання на території України.

У нормах Конституції України немає визначення терміна «офіційне тлумачен-

ня». Однак у розвиток зазначених конституційних норм це питання певною мірою дістало свій вираз у Законі. Так, у статті 93 йдеться про з'ясування або роз'яснення, офіційну інтерпретацію положень Конституції та законів України. У статтях 93, 94 Закону встановлено підстави для конституційного подання чи конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України. Стосовно справи, про яку йдеться, підставою для конституційного подання мала б бути практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України. З урахуванням вимоги статті 93 Закону та відповідно до пункту 4 частини другої статті 39 Закону суб'єкт права на конституційне подання повинен був зазначити у ньому правове обґрунтування практичної необхідності в офіційному тлумаченні зазначеної норми Конституції, однак цього не зроблено.

У теорії конституційного права під тлумаченням положень Конституції України (закону) розуміється:

— з'ясування і наступне роз'яснення волі законодавця в конкретному змісті конституційного положення, тобто виявлення дійсного змісту такого положення¹;

— роз'яснення справжнього смислу (змісту) права, що здійснюється компетентними суб'єктами в особливому порядку, встановленому законодавством, та має для всіх інших суб'єктів права обов'язковий характер, що виражається в інтерпретаційному акті²;

— офіційне тлумачення Конституції — діяльність уповноваженого органу держави з роз'яснення змісту норми Основного Закону України шляхом усунення неточностей в їх розумінні, з'ясування сенсу норм з метою реалізації Конституції України та пристосування її норм до потреб держави і суспільства, що постійно змінюються³.

Суддя Конституційного Суду України П. Ткачук зазначає, що положення законів, які нечітко виписані або в яких закладено колізію, не здатні регулювати правовідносини. Вони не діють до того часу, поки шляхом офіційного тлумачення не буде з'ясовано їх істинного смислу. Саме офіційне тлумачення дає повноцінне життя нормі права, і в подальшому ця норма без з'ясованого в Рішенні Суду смислу чи уточненого змісту нічого не варта⁴.

З наведеного випливає, що офіційне (обов'язкове) тлумачення норм Конституції України чи закону України має на меті з'ясування істинного (справжнього) змісту норми права і надання такому її розумінню офіційного характеру.

Чи існувала практична необхідність тлумачення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України, і в чому саме вона полягає?

З урахуванням цих теоретичних посилок звернемося до змісту конституційної норми, яку просять витлумачити.

¹ Витрук Н. В. Конституционное правосудие / Н. В. Витрук. — М., 2005. — С. 409.

² Мирошников Е. Г. Официальное толкование права и его значение в деятельности органов внутренних дел / Е. Г. Мирошников. — М., 2000. — С. 36.

³ Сліденко І. Д. Тлумачення Конституції: питання теорії і практики в контексті світового досвіду / І. Д. Сліденко ; Одес. нац. юридич. акад. — Одеса : Фенікс, 2003. — С. 100.

⁴ Ткачук П. Правові позиції Конституційного Суду України / П. Ткачук // Вісник Конституційного Суду України. — 2006. — № 2. — С. 15.

Зміст цієї норми такий. До повноважень Верховної Ради України належить «призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України». Суб'єктами її застосування є дві особи: Президент України та Верховна Рада України (опосередковане відношення до цього за певних обставин може мати кандидат на цю посаду).

Вбачається, що ця конституційна норма виписана чітко і зрозуміло. Про це йдеться, до речі, і в самому конституційному поданні.

Практична необхідність у її офіційному тлумаченні могла б виникнути при її неадекватному застосуванні хоча б одним із зазначених суб'єктів, однак такого не відбулося.

У конституційному поданні, як на підставу (практичну необхідність) в офіційному тлумаченні цієї норми, зроблено посилання на прийняту Верховною Радою України Постанову «Про діяльність Національного банку України в період фінансової кризи та стан виконання рішень Верховної Ради України з цих питань» від 26 січня 2009 року № 904-VI (далі — Постанова № 904-VI), пунктом 5 якої визнано такою, що втратила чинність, Постанову Верховної Ради України «Про призначення Стельмаха В. С. на посаду Голови Національного банку України» від 16 грудня 2004 року № 2244-IV (далі — Постанова № 2244-IV). Однак в останній немає посилання на пункт 18 частини першої статті 85 Конституції України та рішення про звільнення Стельмаха В. С. з посади Голови Національного банку України. Факт, встановлений прийняттям Постанови № 904-VI про втрату чинності Постанови № 2244-IV, може бути предметом обговорення, тлумачення, навіть судового розгляду, проте будь-якого відношення до застосування (чи тлумачення) зазначеної норми Конституції України не має, а отже, не може бути підставою для розгляду Судом цієї справи.

Про відсутність підстав для тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України свідчить і висновок Суду у Рішенні від 11 грудня 2007 року № 12-рп/2007 (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України), де зазначено, що нормами пунктів 12¹, 18, 21 частини першої статті 85 Конституції України на відміну від норм пункту 12 вказаної статті чітко визначені повноваження Верховної Ради України призначати на посади та звільняти з посад за поданням Президента України Голову Служби безпеки України, Голову Національного банку України, членів Центральної виборчої комісії (абзац четвертий пункту 5 мотивувальної частини). З огляду на це можна вважати, що Суд вже висловив своє бачення змісту пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України.

Таким чином, підстав для відкриття конституційного провадження за поданням Президента України не було, а тому Суду необхідно було припинити провадження у справі.

Підтвердженням обґрунтованості такого висновку є і зміст Рішення, в якому практично не наведена правова аргументація тлумачення згаданої норми Конституції України.

Зокрема, у підпункті 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення викладені конституційні та законодавчі норми щодо правового статусу Національного банку України та його Голови.

У підпункті 3.2 пункту 3 Рішення зроблено порівняння конституційних положень, пов'язаних із реалізацією повноважень Верховної Ради України та Президента України щодо призначення на посади та звільнення з посад окремих посадових осіб, та висновок про необхідність досягнення між ними згоди при реалізації таких повноважень.

У підпункті 3.3 пункту 3 Рішення підсумовується про імперативність порядку здійснення Верховною Радою України цього повноваження і відсутність у неї іншого конституційно визначеного способу припинення перебування на посаді Голови Національного банку України, ніж за поданням Президента України.

Однак у Постанові № 2244–IV не йшлося про припинення перебування на посаді Голови Національного банку України. Такий термін вжито автором клопотання виходячи із його власного розуміння змісту цієї Постанови і не підтверджено будь-якими фактичними обставинами.

На підставі конституційного подання Суд поза межами предмета регулювання пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України дав негативну відповідь на поставлене у ньому питання, чи допускається припинення перебування на посаді Голови Національного банку України — звільнення в інший спосіб, ніж за поданням Президента України.

Фактично Суд висловив свою думку щодо Постанови № 2244–IV, яка не була предметом його розгляду, тобто вийшов за межі своїх повноважень.

Що ж стосується резолютивної частини Рішення Суду, то в ній, крім викладення тексту конституційної норми, є тільки уточнення про те, що Верховна Рада України повноважна звільняти Голову Національного банку України лише за умови внесення на її розгляд відповідного подання Президентом України.

Сумнівним є те, що таке суто граматичне пояснення конституційної норми є офіційним її тлумаченням Судом.

Крім того, практика такого тлумачення може стати небажаним прецедентом щодо подальших звернень суб'єктів права на конституційне подання для тлумачення конституційних норм (чи норм законів) без ґрунтовних для цього підстав і використання інституту офіційного тлумачення для вирішення інших проблем.

Суддя Конституційного Суду України

І. Домбровський

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Харківської міської ради
щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19,
статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої
статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України
«Про місцеве самоврядування в Україні»
(справа про скасування актів органів місцевого самоврядування)

м. Київ

Справа № 1-9/2009

16 квітня 2009 року

№ 7-рп/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича — доповідача,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представників суб'єкта права на конституційне подання Добкіна Михайла Марковича — Харківського міського голови, Стаматіної Марини Владиславівни, Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, представника Верховної Ради України Ключковського Юрія Богдановича — заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва та місцевого самоврядування,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве само-

врядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170) з наступними змінами.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Харківської міської ради.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність у з'ясуванні та офіційній інтерпретації положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Заслухавши суддю-доповідача Нікітіна Ю. І., пояснення Добкіна М. М., Статіної М. В., Селіванова А. О., Ключковського Ю. Б. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Харківська міська рада — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР з наступними змінами (далі — Закон) стосовно права органу місцевого самоврядування скасовувати свої раніше прийняті рішення та вносити до них зміни з будь-якого питання, що є компетенцією органу місцевого самоврядування.

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Конституції України та Закону автор клопотання обґрунтовує наявністю їх неоднозначного розуміння при застосуванні органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами і судовими органами, що перешкоджає нормальній діяльності Харківської міської ради та призвело до обмеження її конституційних повноважень.

2. Свої позиції щодо порушених у конституційному поданні питань висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, Комітет Верховної Ради України з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Верховного Суду України, Голова Вищого адміністративного суду України, Голова Вищого господарського суду України, науковці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії, Голова Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України, міські голови міст України.

3. Вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до Конституції України народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5). В Основному Законі України встановлено, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (частина перша статті 140). Виходячи з цих конституційних положень у системному зв'язку з положеннями статті 6 Конституції України про те, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 26 березня 2002 року визначив політико-правову природу органів місцевого самоврядування, які не є органами державної влади, а є представницькими органами, через які здійснюється право територіальної громади самостійно вирішувати не будь-які питання суспільного життя, а питання саме місцевого значення, тобто такі, які пов'язані передусім з життєдіяльністю територіальних громад і перелік яких визначено у Конституції і законах України (пункти 4, 5 мотивувальної частини Рішення від 26 березня 2002 року № 6-рп/2002 у справі про охорону трудових прав депутатів місцевих рад).

Гарантоване державою місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи і передбачає правову, організаційну та матеріально-фінансову самостійність, яка має певні конституційно-правові межі, встановлені, зокрема, приписами статей 19, 140, 143, 144, 146 Основного Закону України. З аналізу вказаних конституційних положень вбачається, що ці органи місцевого самоврядування, здійснюючи владу і самостійно вирішуючи питання місцевого значення, віднесені законом до їх компетенції, та приймаючи рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території, зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Такі ж положення закріплені у статті 4 Європейської хартії місцевого самоврядування, яка встановлює, що головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом; органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу; повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними.

4. В Основному Законі України передбачено форми та засоби реалізації права територіальних громад на місцеве самоврядування і вказано, що органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території (частина перша статті 144). На основі цього положення Конституції України в Законі визначено, що у формі рішень рада приймає нормативні та інші акти (частина перша статті 59). Проаналізувавши функції і повноваження органів місцевого самоврядування, врегульовані Конституцією України та іншими законами України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що органи місцевого самовряду-

вання, вирішуючи питання місцевого значення, представляючи спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, приймають нормативні та ненормативні акти. До нормативних належать акти, які встановлюють, змінюють чи припиняють норми права, мають локальний характер, розраховані на широке коло осіб та застосовуються неодноразово, а ненормативні акти передбачають конкретні приписи, звернені до окремого суб'єкта чи юридичної особи, застосовуються одноразово і після реалізації вичерпують свою дію. Такий висновок узгоджується із правовими позиціями Конституційного Суду України, викладеними у рішеннях від 27 грудня 2001 року № 20-рп/2001 у справі про укази Президії Верховної Ради України щодо Компартії України, зареєстрованої 22 липня 1991 року (абзац перший пункту 6 мотивувальної частини), від 23 червня 1997 року № 2-зп у справі про акти органів Верховної Ради України (абзац четвертий пункту 1 мотивувальної частини).

4.1. Закріплені у статті 144 Конституції України і статті 59 Закону норми про акти органів місцевого самоврядування, крім юридичної форми реалізації завдань і функцій, визначають порядок прийняття і перевірки рішень органів місцевого самоврядування. В Законі встановлено, що ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України та законами України до їх відання, і що рішення відповідної ради може бути внесене на повторний розгляд цієї ж ради (стаття 25, частина четверта статті 59). У Законі передбачено, що рішення виконавчого комітету ради з питань, які належать до компетенції виконавчих органів ради, можуть бути скасовані відповідною радою, і що раді належить право скасовувати акти виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень (частина дев'ята статті 59, пункт 15 частини першої статті 26).

В інших положеннях Закону також визначено право ради скасовувати свої раніше прийняті рішення та вносити до них зміни, зокрема скасовувати дозволи на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення (пункт 36 частини першої статті 26), вносити зміни до місцевого бюджету (пункт 23 частини першої статті 26). Остання норма кореспондується з положенням частини сьомої статті 78 Бюджетного кодексу України, згідно з якою «рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет ухвалюється відповідною радою за поданням офіційного висновку місцевого фінансового органу».

Аналіз повноважень ради в галузі планування та в бюджетно-фінансовій сфері, закріплених у частині першій статті 26 Закону, а саме: встановлення місцевих податків і зборів та розмірів їх ставок у межах, визначених законом (пункт 24), прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах (пункт 28), встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету (пункт 29), затвердження відповідно до закону ставок земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, що є у власності відповідних територіальних громад (пункт 35), та повноважень, визначених

частиною другою статті 18 Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори», згідно з якою органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції мають право запроваджувати пільгові податкові ставки, повністю відмінити окремі місцеві податки і збори або звільнити від їх сплати певні категорії платників та надавати відстрочки у сплаті місцевих податків та зборів, дає підстави стверджувати, що рада має право скасовувати місцеві податки та змінювати їх розміри, а відтак — скасовувати чи змінювати свої раніше прийняті рішення.

В законах України також передбачено право органів місцевого самоврядування скасовувати та змінювати свої рішення. Так, у Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» органу місцевого самоврядування надано право за його ж ініціативою переглянути, зупинити дію та скасувати власний регуляторний акт (частини перша, друга статті 11). Зі змісту Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» випливає, що органи місцевого самоврядування у місячний строк повинні усунути виявлені Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини порушення прав і свобод людини і громадянина (пункт 11 статті 13, частина третя статті 15), тобто скасувати або змінити свої рішення. У Законі України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» визначено право органів місцевого самоврядування привести у відповідність із законодавством прийняті ними рішення з питань регулювання земельних відносин, використання та охорони земель (абзац другий пункту «б» статті 6), тобто змінити власні акти. Згідно із Законом України «Про основи містобудування» сільські, селищні, міські ради уповноважені затверджувати місцеві правила забудови окремих частин населених пунктів та вносити в них зміни за поданням спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури (частина друга статті 12, частина п'ята статті 17). За Законом України «Про планування і забудову територій» місцева рада затверджує містобудівну документацію та після погодження зі спеціально уповноваженим органом з питань містобудування та архітектури вносить до неї зміни своїм же рішенням (частини третя, четверта статті 10).

В Основному Законі України передбачено право направляти письмові звернення або особисто звертатися до органів місцевого самоврядування, які зобов'язані розглянути звернення (стаття 40). Законом України «Про звернення громадян» встановлено право органів місцевого самоврядування скасовувати або змінювати оскаржувані рішення (абзац п'ятий частини першої статті 19).

Системний аналіз наведених положень Конституції і законів України дає підстави вважати, що за органами місцевого самоврядування законодавцем закріплюється право на зміну та скасування власних рішень. Таке право впливає із конституційного повноваження органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення шляхом прийняття рішень, що є обов'язковими до виконання на відповідній території, оскільки вони є суб'єктами правотворчості, яка передбачає право формування приписів, їх зміну, доповнення чи скасування. Це узгоджується із правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною у Рішенні від 3 жовтня 1997 року № 4-зп у справі про набуття чинності Конституцією України, що конкретна сфера суспільних відносин не може бути водночас врегульована однопредметними нормативними правовими

актами однакової сили, які за змістом суперечать один одному. Звичайною є практика, коли наступний у часі акт містить пряме застереження щодо повного або часткового скасування попереднього. Загальновизнаним є й те, що з прийняттям нового акта, якщо інше не визначено самим цим актом, автоматично скасовується однопредметний акт, який діяв у часі раніше (абзац п'ятий пункту 3 мотивувальної частини вказаного Рішення).

Отже, Конституційний Суд України дійшов висновку, що органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення, вносити до них зміни та скасовувати їх на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України, керуючись у своїй діяльності ними та актами Президента України, Кабінету Міністрів України.

5. У Конституції України зазначено, що рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду (частина друга статті 144). Цьому конституційному положенню відповідають Закон, у частині десятої статті 59 якого визначено, що акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку, та інші закони України, зокрема «Про столицю України — місто-герой Київ», згідно з частиною третьою статті 8 якого рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції або законам України зупиняються в установленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Системний аналіз цих конституційних і законодавчих положень та положень пункту 5 статті 121, пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України свідчить, що на прокуратуру України покладено нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами місцевого самоврядування. Закон України «Про прокуратуру», прийнятий до набуття чинності Конституцією України, є чинним у частині, що не суперечить Основному Закону України, і передбачає порядок зупинення рішень органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України. Цим законом встановлено, що при виявленні порушень закону прокурор у межах своєї компетенції має право опротестовувати акти виконавчих органів місцевих рад та вносити подання або протести на рішення місцевих рад залежно від характеру порушень. Протест прокурора приноситься до органу, який видав цей акт і зупиняє його дію, прокурору надається право звернутися із заявою до суду про визнання акта незаконним, і подача такої заяви зупиняє дію правового акта (частини перша, третя, четверта статті 21 Закону України «Про прокуратуру»).

У зв'язку з наведеним Конституційний Суд України дійшов висновку, що за змістом частини другої статті 144 Конституції України, частини десятої статті 59 Закону рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються прокурором у встановленому Законом України «Про прокуратуру» порядку з одночасним зверненням до суду. При цьому Конституційний Суд України зазначає, що право прокурора оскаржувати до суду рішення органів місцевого самоврядування не є абсолютним, оскільки у

Конституції України закріплено, що її норми є нормами прямої дії, а отже, звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, як і право на оскарження в суді рішень органів місцевого самоврядування гарантується безпосередньо на підставі Конституції України кожному (частина третя статті 8, частина друга статті 55).

Зі змісту частини другої статті 144 Конституції України та частини десятої статті 59 Закону вбачається, що рішення органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з мотивів невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними з ініціативи заінтересованих осіб судом загальної юрисдикції, тобто в судовому порядку. Однак, як вважає Конституційний Суд України, це не позбавляє орган місцевого самоврядування права за власною ініціативою або ініціативою інших заінтересованих осіб змінити чи скасувати прийнятий ним правовий акт (у тому числі і з мотивів невідповідності Конституції чи законам України).

Конституційний Суд України зазначає, що в Конституції України закріплено принцип, за яким права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність (стаття 3). Органи місцевого самоврядування є відповідальними за свою діяльність перед юридичними і фізичними особами (стаття 74 Закону). Таким чином, органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Це є «гарантією стабільності суспільних відносин» між органами місцевого самоврядування і громадянами, породжуючи у громадян впевненість у тому, що їхнє існуюче становище не буде погіршене прийняттям більш пізнього рішення, що узгоджується з правовою позицією, викладеною в абзаці другому пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 13 травня 1997 року № 1-зп у справі щодо несумісності депутатського мандата.

Ненормативні правові акти органу місцевого самоврядування є актами одnorазового застосування, вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, тому вони не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання.

6. Суб'єкт права на конституційне подання звертається з клопотанням дати також офіційне тлумачення положень частини чотирнадцятої статті 46 Закону. Однак у конституційному поданні не вказано, в чому саме полягає необхідність в офіційному тлумаченні цієї норми, що відповідно до пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підставою для припинення конституційного провадження у справі в цій частині.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 62, 63, 66, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51, § 54, § 55 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

вирішив:

1. В аспекті конституційного подання положення частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (з наступними змінами) стосовно права органу місцевого самоврядування скасовувати свої раніше прийняті рішення та вносити до них зміни необхідно розуміти так, що орган місцевого самоврядування має право приймати рішення, вносити до них зміни та/чи скасовувати їх на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2. Припинити конституційне провадження у справі щодо офіційного тлумачення положень частини чотирнадцятої статті 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 7-рр/2009 dated April 16, 2009 in the case upon the constitutional petition of Kharkiv City Council on official interpretation of provisions of Articles 19.2, 144 of the Constitution of Ukraine, Articles 25, 46.14, 59.1, 59.10 of the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» (case on repeal of acts of bodies of local self-government)*

Subject of the right to constitutional petition — Kharkiv City Council — applied to the Constitutional Court of Ukraine with a petition for official interpretation of Articles 19.2, 144 of the Constitution, Article 25, 46.14, 59.1, 59.10 of the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» No. 280/97-VR dated May 21, 1997 (hereinafter referred to as the Law) regarding the right of a body of local self-government to repeal its decisions and to introduce amendments to them concerning any issue within the competence of the body of local self-government.

According to the Constitution, local-self government — the right of a territorial community (residents of a village or a voluntary association of residents of several villages, residents of settlement or a city) to resolve issues of local character within the limits of the Constitution and laws of Ukraine — may be realised by people directly or through bodies of local self-government, i.e. village, settlement and city councils (Articles 5.2, 140.1).

Bodies of local self-government adopt decisions which are mandatory for execution throughout the respective territory (Article 144 of the Constitution). Pursuant to Articles 19, 140, 143, 144, 146 of the Fundamental Law, bodies of local self-government, while adopting decisions, must act only on the grounds, within the limits of authorities and in the manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine.

In accordance with Article 59 of the Law, normative and other acts are adopted by councils in the form of decisions. On the basis of the analysis of functions and authorities of local self-government bodies, the Constitutional Court of Ukraine concludes that councils adopt normative and non-normative acts. While normative are acts of local and repeated application to an unlimited number of persons, establishing, amending or repealing legal norms, non-normative are acts which contain stipulations which are applied once to one particular legal or physical person, and exhaust their regulative effect after their application.

Norms of Articles 144 of the Constitution and Article 59 of the Law establish inter alia the procedure for adoption and control of decisions of bodies of local self-government. For instance, a decision of a respective council may be subject to review by the same council (Article 25, 59.4 of the Law) and decisions of the executive committee of a council may be repealed by a respective council (Article 26.1.15, 59.9 of the Law).

Other provisions of the Law provide for the right of a council to repeal its decisions or introduce amendments to them. For instance, the right to revoke permissions for special utilisation (use) of natural resources of local character (Article 26.1.36 of the Law) and to introduce amendments to a local budget (Article 26.1.23).

Pursuant to Articles 144.2 and 59 of the Law, decisions of bodies of local self-government are recognised as illegal by a court of general jurisdiction for the reasons of non-conformity with the Constitution or laws of Ukraine upon the initiative of the persons concerned. Nonetheless, in the opinion of the Court it does not mean to deny the right of a body of local self-government to amend or repeal its act (for the reasons of its non-conformity with the Constitution and laws of Ukraine as well) upon its own initiative or the initiative of the persons concerned.

The Constitutional Court of Ukraine emphasises the principle enshrined in the Constitution whereby human rights, freedoms and their guarantees determine the essence and orientation of the activities of the state which is responsible before a person for its activities (Article 3). Likewise, bodies of local self-government are responsible for their activities before legal and physical persons (Article 74 of the Law). In this context, bodies of local self-government may not repeal their decisions and introduce amendments to them if legal relations connected with the realisation of subjective rights and interests protected by law occurred on the basis of these decisions, and subjects of these legal relations object to such amendment or repeal. For this is «a guarantee of stability of social relations» between bodies of local self-government and citizens needed to assure the latter that the further decision will not deteriorate (worsen) their present state. It corresponds with a legal position stipulated in paragraph two item 5 of motivation part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 1-zp dated May 13, 1997 (case on incompatibility of the deputy mandate).

Non-normative acts of a body of local self-government are acts of single application and exhaust regulative effect when executed. Hence they may not be repealed or amended by a body of local self-government after their execution.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. In view of the constitutional petition, provisions of Article 19.2, 144 of the Constitution, Articles 25, 59.1, 59.10 of the Law regarding the right of a body of local self-government to repeal its decisions are to be understood as reading that a body of local self-government has the right to adopt decisions, introduce amendments to and/or repeal them on the grounds and within the limits of authorities and in the manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine.

2. To terminate constitutional proceedings in the case concerning official interpretation of provisions of Article 46.14 of the Law on the grounds of Article 45.2 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» — the constitutional petition does not meet the requirements provided by the Constitution and Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine».

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Кампа В. М.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Харківської міської ради
щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19,
статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої
статті 46, частин першої, десятої статті 59
Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»
(справа про скасування актів органів місцевого самоврядування)

1. У Рішенні від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 (далі — Рішення) Конституційний Суд України дав тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема, згідно з правовою позицією Конституційного Суду України зазначені положення «стосовно права органу місцевого самоврядування скасовувати свої раніше прийняті рішення та вносити до них зміни необхідно розуміти так, що орган місцевого самоврядування має право приймати рішення, вносити до них зміни та/чи скасовувати їх на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за доцільне висловити окрему думку стосовно Рішення, в якому, на мій погляд, наявні певні недоліки методологічного характеру.

2. Так, Конституційний Суд України повинен був розрізнити функції органів місцевого самоврядування, які стосуються порушених у конституційному поданні питань. Йдеться про здійснення цими органами правотворчої діяльності через нормотворчу, правозастосовну та правоконтрольну (юрисдикційну) функції.

У конституційному поданні ставиться питання про можливість зміни та скасування актів органів місцевого самоврядування взагалі, однак інтерес автора клопотання пов'язаний із скасуванням цими органами своїх індивідуально-правових актів, що визначають права і законні інтереси фізичних осіб та юридичних осіб приватного права.

У мотивувальній частині Рішення зазначено, що «ненормативні правові акти органу місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, тому вони не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання». На нашу думку, вказані акти не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування інакше як у разі, коли цей орган наділений відповідно до Конституції і законів України юрисдикційними повноваженнями стосовно таких актів. В інших випадках скасування чи зміна органом місцевого самоврядування ненормативних правових актів, наприклад місцевою радою актів підконтрольних та підзвітних їй органів місцевого самоврядування, є логічним і конституційним (законним).

3. Згідно з Конституцією України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (статті 3, 8, 19). Організація та діяльність органів місцевого самоврядування регулюється Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (розділ II). Тому ненормативні правові акти органів місцевого самоврядування правозастосовного та юрисдикційного змісту приймаються на основі Конституції і законів України, а самі ці органи як носії публічної влади є відповідальними за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами (частина перша статті 74 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

4. Враховуючи, що індивідуально-правові акти, зокрема, місцевих рад є юридичними фактами, на підставі яких у фізичних осіб та юридичних осіб приватного права виникають, змінюються або припиняються конкретні права та обов'язки, одностороннє скасування радами цих актів порушує право зазначених осіб на розгляд їх справ відповідно до встановленої Конституцією і законами України процедури. Оскільки місцеві ради при розгляді таких справ:

а) виступають «суддями» у власних справах, що суперечить загальному принципу права *nemo iudex idoneus in propria causa*, згідно з яким жодний орган влади не може бути суддею у власній справі (в цьому разі здійснювати юрисдикційну діяльність);

б) втручаються у виключну сферу судової влади, яка є конституційним гарантом прав людини і громадянина. У Законі України «Про звернення громадян» передбачено подання скарги у порядку підлеглих до вищого органу або посадової особи. За відсутності позасудового контролю за ненормативними актами (місцеві ради не мають над собою ієрархічної влади в силу специфіки місцевого самоврядування), судовий контроль (статті 8, 55 Конституції України) є єдиною формою вирішення спорів щодо цих актів та захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб приватного права. Отже, юрисдикційна діяльність місцевих рад стосовно власних індивідуальних правових актів є неможливою, а тому вона реалізується лише судовими органами.

Місцеві ради мають право здійснювати юрисдикційну діяльність щодо скарг фізичних осіб та юридичних осіб приватного права на акти лише підконтрольних їм органів місцевого самоврядування. Наприклад, місцеві ради скасовують акти їх виконавчих органів, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень (пункт 15 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Звідси випливає, що надання законодавством (зокрема, пунктом 36 частини першої статті 26, пунктом 22 частини першої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») права органам місцевого самоврядування скасовувати свої раніше прийняті акти індивідуального характеру в односторонньому порядку суперечить положенням статей 3, 8, 19, 144 Конституції України. Тому вказані законодавчі положення Конституційний Суд України мав визнати у Рішенні неконституційними.

Таким чином, вважаю, що відсутність в Рішенні чіткого визначення меж юрисдикційної діяльності місцевих рад, про що мало бути зазначено в його мотивувальній частині, призвела до того, що тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в контексті конституційного подання не є повним та об'єктивним. Зокрема, його варто було доповнити положенням про те, що в межах юрисдикційної діяльності місцева рада не має права скасовувати та вносити зміни до раніше прийнятих нею індивідуальних правових рішень.

Суддя Конституційного Суду України

В. Кампо

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83
Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої,
сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106,
частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України

м. Київ
28 квітня 2009 року
№ 8-рп/2009

Справа № 1-20/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича — доповідача,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Ставнійчук Марини Іванівни — Представника Президента України у Конституційному Суді України, Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, Постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України Німченка Василя Івановича, розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційному тлумаченні положення частини восьмої статті 83 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Нікітіна Ю. І., пояснення Ставнійчук М. І., Селіванова А. О., Німченка В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України.

Практичну необхідність у роз'ясненні норми частини восьмої статті 83 Конституції України глава держави обґрунтовує неоднозначним розумінням цієї норми суб'єктами реалізації відповідних повноважень, що є підставою для її офіційного тлумачення Конституційним Судом України.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, науковці Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Одеської національної юридичної академії.

3. Вирішуючи порушене у конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. Україна є республікою; носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади (частини перша, друга статті 5 Конституції України). Визначальне значення для функціонування демократичної держави, її республіканських засад має встановлений Основним Законом України порядок формування органів державної влади, зокрема періодичність їх обрання та призначення.

Конституція України після внесення до неї змін Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV закріпила новий порядок призначення Прем'єр-міністра України та формування складу Кабінету Міністрів України, за яким Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України; кандидатуру для призначення на посаду Прем'єр-міністра України вносить Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, або депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України; Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Верхов-

ною Радою України за поданням Президента України, інші члени Кабінету Міністрів України призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України (частини друга, третя, четверта статті 114).

Згідно з пунктом 9 частини першої статті 106 Конституції України Президент України вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції.

Таким чином, Конституція України визначила коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України як окремого суб'єкта, який бере участь у формуванні Кабінету Міністрів України, із самостійними конституційно визначеними повноваженнями. Основний Закон України уповноважує коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформовану відповідно до частин шостої, сьомої статті 83 Конституції України, вносити Президенту України пропозиції щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та пропозиції Прем'єр-міністру України щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України.

3.2. Згідно з Конституцією України у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України (частина шоста статті 83).

Конституційний Суд України у Рішенні від 17 вересня 2008 року № 16-рп/2008 (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) встановив, що визначення словосполучення «коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України» має ґрунтуватися на конституційній основі, поєднуючи в собі політичні і правові аспекти формування коаліції депутатських фракцій, організації та припинення її діяльності, зокрема враховувати і основну мету її створення, закріплену в частині восьмій статті 83, пункті 9 частини першої статті 106, частині третій статті 114 Конституції України, — формування Уряду України (абзац другий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

Саме участь коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України у формуванні Кабінету Міністрів України, передбачена частиною восьмою статті 83 Конституції України, належить виключно до її конституційних повноважень.

За частиною сьомою статті 83 Конституції України коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України формується протягом одного місяця з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України, що проводиться після чергових або позачергових виборів Верховної Ради України, або протягом місяця з дня припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Отже, цією нормою передбачено можливість формування коаліції депутатських фракцій як у новообраній Верховній Раді України, так і в разі припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України (наступна коаліція), тобто впродовж періоду діяльності Верховної Ради України відповідного скликання.

3.3. Системний аналіз положень частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частини третьої статті 114 Конституції України свідчить, що поняття «коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформована відповідно до статті 83 Конституції України», включає як коаліцію депутатських фракцій, створену у новообраній Верховній Раді України, так і коаліцію депутатських фракцій, сформовану у разі припинення діяльності попередньої коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Основний Закон України також передбачає участь коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, створеної у разі припинення діяльності попередньої коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, у формуванні Кабінету Міністрів України, що здійснюється шляхом реалізації нею визначених частиною восьмою статті 83 повноважень стосовно внесення відповідно до Конституції України пропозицій Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до Конституції України щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України через визначений Конституцією України механізм призначення Прем'єр-міністра України, інших членів Кабінету Міністрів України (пункт 9 частини першої статті 106, частини третьої, четверта статті 114).

Саме таким чином втілюється основна мета створення коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, її конституційні повноваження як суб'єкта формування уряду та забезпечується політико-правовий зв'язок існуючої коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що внесення пропозицій Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та кандидатур до складу Кабінету Міністрів України належить виключно до повноважень коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 63, 67, 69, 93, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. В аспекті конституційного подання положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України слід розуміти так, що внесення пропозицій відповідно до Конституції України Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України належить виключно до повноважень коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої згідно з частинами шостою, сьомою статті 83 Конституції України.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 8-rp/2009 dated April 28, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning official interpretation of the provision of Article 83.8 of the Constitution of Ukraine in a system link with the provisions of Articles 83.6, 83.7, 106.1.9, 114.3 and 114.4 of the Constitution of Ukraine*

According to Articles 5.1 and 5.2 of the Constitution, Ukraine is a republic where the people are the bearers of the sovereignty and the only source of power exercising it directly and through the bodies of state power. The way those bodies are formed (in particular, election or appointment for fixed periods) envisaged by the Constitution is significantly important for a democratic state and its republican foundations.

After introducing amendments by the Law No. 2222-IV dated December 8, 2004, the Constitution established a new procedure for appointment of the Prime Minister of Ukraine and formation of the Cabinet of Ministers of Ukraine. The procedure prescribed by Articles 114.2 - 4 of the Constitution is as follows.

The Prime Minister is appointed by the Verkhovna Rada of Ukraine. The proposal concerning a candidate for the office of the Prime Minister is submitted to the Verkhovna Rada by the President upon the proposal of the coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada formed in accordance with Article 83 of the Constitution or a deputy (parliamentary) faction which includes the majority of People's Deputies from the constitutional composition of the Verkhovna Rada. The Minister of Defense and the Minister of Foreign Affairs are appointed by the Verkhovna Rada upon the submission of the President. Other members of the Cabinet of Ministers are appointed by the Verkhovna Rada upon the submission of the Prime Minister. The coalition of deputy (parliamentary) factions submits proposals concerning candidates for the membership of the Cabinet of Ministers.

Hence, according to the Constitution, the coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada is an independent participant in the formation of the Cabinet of Ministers with its own authorities.

Article 83.6 of the Constitution reads «in the Verkhovna Rada, according to election results and on the ground of agreement on political positions, the coalition of deputy (parliamentary) factions to include the majority of People's Deputies from the constitutional composition of the Verkhovna Rada shall be formed.»

The Constitutional Court in the Decision no. 16-rp dated September 17, 2008 (paragraph two item 3.2 of motivation part, case on coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada) pointed out that the definition of the phrase «coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada of Ukraine» shall be based on the Constitution, combine political and legal aspects of the formation of a coalition of deputy factions, organisation and termination of its activities, as well as

take into consideration its primary purpose enshrined in Articles 83.8, 106.1.9 and 114.3 of the Constitution, i.e. to form the Government.

Pursuant to Article 83.7 of the Constitution, the coalition of deputy (parliamentary) factions is formed in a newly-elected Verkhovna Rada, and in case the activities of the coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada are terminated during the activities of the Verkhovna Rada of a respective convocation (succeeding coalition). System analysis of Articles 83.6, 83.7, 106.1.9, 114.3 of the Constitution suggests that the notion «coalition of deputy (parliamentary) factions formed in accordance with Article 83 of the Constitution» means not only the coalition of deputy (parliamentary) factions formed in a newly-elected Verkhovna Rada, but the coalition of deputy (parliamentary) factions formed in case the activities of a preceding coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada are terminated as well.

Thus, the Fundamental Law provides for the participation of the coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada formed in case the activities of a preceding coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada are terminated in the formation of the Cabinet of Ministers through the realisation of its authorities provided for by Article 83.8 of the Constitution. By that means the primary purpose of the coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada — the formation of the Government - is realised, as well as the political and legal connection of the existing coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada with the Cabinet of Ministers is maintained.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

In the view of constitutional petition, provisions of Article 83.8 of the Constitution in a system link with provisions of Articles 83.6, 83.7, 106.1.9, 114.3 and 114.4 of the Constitution are to be understood that submission to the President of Ukraine of the proposals concerning a candidate for the office of the Prime Minister of Ukraine and candidates for the membership of the Cabinet of Ministers of Ukraine is an exclusive authority of the coalition of deputy (parliamentary) factions in the Verkhovna Rada of Ukraine formed in accordance with Articles 83.6 and 83.7 of the Constitution.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Домбровського І. П.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83
Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої,
сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої,
четвертої статті 114 Конституції України

У резолютивній частині Рішення від 28 квітня 2009 року № 8-рп/2009 (далі — Рішення) за конституційним поданням Президента України Конституційний Суд України (далі — Суд) зазначив таке: «В аспекті конституційного подання положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положен-

нями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України слід розуміти так, що внесення пропозицій відповідно до Конституції України Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України належить виключно до повноважень коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої згідно з частинами шостою, сьомою статті 83 Конституції України.

У конституційному поданні Президент України звернувся до Суду з клопотанням дати офіційне тлумачення частини восьмої статті 83 Конституції України щодо необхідності внесення новоствореною коаліцією депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованою відповідно до статті 83 Конституції України після припинення діяльності попередньої коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, пропозицій Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а після призначення Прем'єр-міністра України — Прем'єр-міністру України щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України.

Практичну необхідність такого тлумачення він обґрунтував тим, що 18 грудня 2008 року Голова Верховної Ради України офіційно оголосив про підписання угоди про створення нової коаліції, однак до цього часу новостворена коаліція не внесла подання Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України.

У статтях 147, 150 Конституції України визначено повноваження Суду давати офіційне тлумачення положень Конституції України та законів України.

У Конституції України визначення поняття терміна «офіційне тлумачення» немає. Певною мірою про це йдеться у статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», де зазначено про «практичну необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України і законів України».

У теорії конституційного права під тлумаченням положень Конституції України (законів) розуміється:

— з'ясування і наступне роз'яснення волі законодавця в конкретному змісті конституційного (законодавчого) положення, тобто виявлення дійсного змісту такого положення;

— роз'яснення справжнього смислу (змісту) права, що здійснюється компетентним суб'єктом в особливому порядку, встановленому законодавством, та має для всіх інших суб'єктів права обов'язковий характер.

Офіційне тлумачення Конституції України (законів) — це діяльність уповноваженого органу держави з роз'яснення змісту норми шляхом усунення неточностей в її розумінні, з'ясування сенсу норми з метою її реалізації та пристосування до потреб держави і суспільства.

З наведеного випливає, що офіційне тлумачення, зокрема у цій справі, мало за мету з'ясування і роз'яснення істинного змісту положення частини восьмої статті 83 Конституції України в аспекті порушеного у конституційному поданні Президента України питання і надання такому розумінню офіційного характеру.

Прийняття Судом Рішення по суті свідчить про необхідність такого тлумачення, яке мало знайти своє обґрунтування у мотивувальній частині, а чітке і зрозуміле формулювання — у резолютивній.

Аналіз як мотивувальної, так і резолютивної частин Рішення свідчить, на мою думку, про те, що саме такого чіткого і зрозумілого тлумачення немає.

Так, в підпунктах 3.1, 3.2, 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення фактично розкрито зміст положень статей 5, 83 (частини шоста, сьома, восьма), 106 (пункт 9 частини першої), 114 (частини друга, третя, четверта) Конституції України, зроблено посилання на одне із рішень Суду і висновок про те, що створена у разі припинення діяльності попередньої коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України нова коаліція має такі самі повноваження щодо формування Кабінету Міністрів України, як і попередня.

У відкритій частині пленарного засідання під час виступів учасників конституційного провадження, як і в досліджуваних матеріалах справи, порушувалося питання щодо особливостей реалізації новоствореною коаліцією одного і того самого скликання Верховної Ради України повноважень щодо формування Кабінету Міністрів України з визначеними у Конституції України підставами припинення його діяльності як умови для формування нового складу (стаття 115 Конституції України). Однак це питання залишилося поза увагою Суду.

Що ж стосується резолютивної частини Рішення Суду, то в ній, крім викладення змісту суто конституційних положень, є тільки посилання на те, що встановлені у частині восьмій статті 83 Конституції України повноваження коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України належать «виключно» саме їй (тобто нікому іншому), хоча питання про необхідність у такому тлумаченні Президентом України не порушувалося, і не було такої необхідності.

Таке викладення резолютивної частини Рішення не усуває суперечностей у розумінні зазначеного положення Конституції України між суб'єктами відповідних правовідносин, які існували і стали підставою для відкриття конституційного провадження та розгляду справи.

Суддя Конституційного Суду України

І. Домбровський

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Кампа В. М.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83
Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої,
сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої,
четвертої статті 114 Конституції України

1. У Рішенні від 28 квітня 2009 року № 8-рп/2009 (далі — Рішення) Конституційний Суд України дав тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114

Конституції України. Згідно з позицією Конституційного Суду України зазначені положення слід розуміти так, що внесення пропозицій відповідно до Конституції України Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України належить виключно до повноважень коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої згідно з частинами шостою, сьомою статті 83 Конституції України.

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за доцільне висловити окрему думку стосовно деяких положень Рішення.

2. Конституційний Суд України, даючи тлумачення зазначених положень Конституції України, обійшов увагою питання практики їх застосування коаліціями депутатських фракцій у Верховній Раді України. Ця практика підтверджує наявність фактів як добросовісного, так і недобросовісного їх застосування. Власне, такий дуалізм застосування цих положень Конституції України і став підставою для відкриття конституційного провадження у справі.

Аналізуючи відповідні положення Конституції України, практику Конституційного Суду України, єдиний орган конституційної юрисдикції у цій справі повинен був з'ясувати причини недобросовісного застосування положень Конституції України, які він тлумачив, та вжити конституційних заходів для їх усунення. Однією з головних причин такого застосування, на мою думку, є невиконання окремими учасниками коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, зокрема їх представниками на керівних посадах в органах законодавчої та виконавчої влади, угоди про цю коаліцію, насамперед, її положень про порядок припинення діяльності такої коаліції, в тому числі про відставку цих представників.

3. Очевидно, що у разі коли одна угода про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України не вичерпала свою дію, не можна впроваджувати наступну угоду вже іншої коаліції депутатських фракцій, тому що незакінченість дії однієї угоди про коаліцію може перешкоджати реалізації іншої. Ця колізія угод має правовий, а не політичний характер, оскільки зазначені угоди містять конвенційні норми конституційного права¹, що відповідно до принципу верховенства права мають обов'язковий характер для їх учасників тощо та можуть захищатися позасудовими і судовими способами². Так, одним із проявів верховенства права є те, що «право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України» (абзац другий підпункту 4.1. пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004).

¹ Про конвенційні норми конституційного права XIX ст., напр., див.: Дайси А. В. Основы государственного права Англии. Введение в изучение английской конституции / А. В. Дайси. — М., 1907. — С. 28.

² Така правова позиція відрізняється від підходів, поширених у країнах європейської демократії, де традиція парламентаризму, зокрема й виконання угод, має сталий характер.

Отже, угоду про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України слід розглядати як акт, що має правову природу, хоча цим і не вичерпується.

Щодо способів захисту положень угоди про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України, то ними можуть бути внутрішні, позасудові, наприклад, арбітраж, звернення до авторитетних вчених тощо. Судові способи такого захисту відповідно до статті 124 Конституції України поширюються на всі правовідносини, що виникають у державі, в тому числі — коаліції депутатських фракцій.

Таким чином, правова колізія угод про коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України повинна вирішуватися не інакше як у порядку, визначеному чинним законодавством.

4. Особливу увагу Конституційного Суду України у цій справі повинні були привернути положення угод про коаліції депутатських фракцій, що передбачають відставку представників цих фракцій з керівних посад в органах законодавчої та виконавчої влади. Відповідно до статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» єдиний орган конституційної юрисдикції зобов'язаний був перевірити конституційність постанов Верховної Ради України, які не втратили чинність через невиконання цими представниками своїх зобов'язань щодо відставки у разі припинення діяльності відповідної коаліції депутатських фракцій.

Отже, Конституційний Суд України повинен забезпечувати верховенство права в додержанні кожної угоди учасниками коаліції депутатських фракцій, їх представниками на керівних посадах в органах законодавчої та виконавчої влади. Фактично йдеться про забезпечення Конституційним Судом України конституційного механізму належного здійснення будь-якої угоди про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Крім того, підтвердження Конституційним Судом України обов'язкового характеру угоди про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України та можливість захисту її положень мало б наслідком забезпечення встановленого частиною восьмою статті 83 Конституції України, як зазначено в Рішенні, «виключного конституційного повноваження» коаліції депутатських фракцій вносити Президенту України пропозиції щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та призначеному Верховною Радою України Прем'єр-міністру України — кандидатур до складу Кабінету Міністрів України.

Вважаю, що в мотивувальній частині Рішення Конституційного Суду України необхідно було зазначити, що внесення новоствореною коаліцією депутатських фракцій пропозицій Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України можливе лише після виконання умов угоди, зокрема, щодо припинення повноважень обраних чи призначених за ініціативою попередньої коаліції депутатських фракцій їх представників на керівних посадах в органах законодавчої і виконавчої влади.

Суддя Конституційного Суду України

В. Кампо

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
підпункту 13 пункту 4 розділу I
Закону України «Про внесення змін до деяких законів України
щодо зменшення впливу світової фінансової кризи
на сферу зайнятості населення»
(справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін)

м. Київ
28 квітня 2009 року
№ 9-рп/2009

Справа № 1-19/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представників суб'єкта права на конституційне подання Солодкого Ростислава Дмитровича — заступника Керівника Служби забезпечення зв'язків з Конституційним Судом України та Центральною виборчою комісією Секретаріату Президента України, Дорошкевича Руслана Миколайовича — заступника Керівника Головної служби соціально-економічного розвитку — керівника департаменту соціальної політики Секретаріату Президента України; Селіванова Анатолія Олександровича — Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України; залучених до участі у розгляді справи:

Німченка Василя Івановича — Постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України, Іванкевича Віктора Вікторовича — заступника Міністра праці та соціальної політики України, Жугаєвича Яреми Васильовича — Голови правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Зінкевич Наталії Іванівни — першого заступника директора Державного центру зайнятості,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» від 25 грудня 2008 року № 799-VI (Урядовий кур'єр, 2009 р., 13 січня).

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статей 71, 82 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо конституційності положень підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення».

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А., пояснення Солодкого Р. Д., Дорошкевича Р. М., Селіванова А. О., Німченка В. І., Іванкевича В. В., Жугаєвича Я. В., Зінкевич Н. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України, зокрема статтям 22, 46, положення частини третьої статті 23 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 22, ст. 171) (далі — Закон) в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» від 25 грудня 2008 року № 799-VI (далі — Закон № 799-VI).

У конституційному поданні зазначено, що доповнення частини третьої статті 23 Закону після слів «поважних причин» словами «або за угодою сторін» порушує конституційні права громадян України, оскільки до внесення змін до частини третьої статті 23 Закону допомога по безробіттю особам, які звільнилися за угодою сторін, виплачувалася з восьмого дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості (частина третя статті 22 Закону). Як стверджується у конституційному поданні, зі зміною редакції частини третьої статті 23 Закону «допомога по безробіттю особам, які звільнилися з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин або за угодою сторін, виплачуватиметься з 91-го календарного дня».

Глава держави вважає, що таким чином законодавець звузив зміст права громадян, які звільнилися з останнього місця роботи за угодою сторін, на одержання допомоги в перші три місяці періоду, що триває після розірвання трудового договору (контракту) за угодою сторін, чим порушив вимоги статті 22 Конституції України, за якою при прийнятті нових законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Зазначене доповнення також обмежує право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх, зокрема, в разі безробіття з незалежних від них обставин; це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення (стаття 46 Конституції України).

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Президент України, Кабінет Міністрів України, Голова Верховної Ради України, Міністерство праці та соціальної політики України, Федерація професійних спілок України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, науковці Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії.

3. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1 Конституції України). Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3 Конституції України). Конституція України гарантує право на соціальний захист громадян, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (частина перша статті 46). Таким чином, перелік випадків, з якими ця конституційна норма пов'язує право громадянина на соціальний захист, не є вичерпним.

Соціальний захист пов'язується з неможливістю мати заробіток (трудоий дохід), його втратою чи недостатнім рівнем життєвого забезпечення громадянина і непрацездатних членів його сім'ї, зокрема у випадку безробіття як соціально-економічного явища. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування становить систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом (стаття 1 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціаль-

не страхування) (далі — Основи). Держава є гарантом забезпечення застрахованих осіб та надання їм відповідних соціальних послуг (частина друга статті 8 Закону). Державні гарантії реалізації застрахованими громадянами своїх прав та законодавче визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування є принципами загальнообов'язкового державного соціального страхування (стаття 5 Основ).

Відповідно до Конституції України і Основ Закон визначив правову базу, економічний механізм та організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян, зокрема на випадок безробіття. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (далі — страхування на випадок безробіття) — це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (пункт 1 статті 1 Закону). Одним із принципів, за яким здійснюється страхування на випадок безробіття, є надання державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав (стаття 2 Закону).

4. За редакцією пункту 9 статті 1 Закону до внесення змін було закріплено перелік підстав втрати роботи з незалежних від застрахованих осіб обставин — припинення трудового договору відповідно до пунктів 1, 2, 3 статті 36, статті 38 (у разі неможливості продовження роботи, а також невиконання власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, умов колективного договору чи трудового договору), статті 39, пунктів 1, 2, 5, 6 статті 40 Кодексу законів про працю України (далі — Кодекс).

Приписами підпункту 1 (абзац сьомий) пункту 4 розділу I Закону № 799-VI пункт 9 статті 1 Закону викладено в новій редакції. Ця редакція не передбачає в переліку підстав втрати роботи з незалежних від застрахованих осіб обставин припинення трудового договору відповідно до пункту 1 статті 36 Кодексу — за угодою сторін.

5. Статтею 22 Закону визначено умови та тривалість виплати допомоги по безробіттю. За змістом цієї статті, яка встановлює загальне правило щодо умов надання допомоги по безробіттю, особи, що припинили трудовий договір, зокрема відповідно до пункту 1 статті 36 Кодексу, до внесення змін до частини третьої статті 23 Закону, належали до категорії осіб, які звільнилися з поважних причин. Право на виплату допомоги по безробіттю відповідно до загального правила, закріпленого у частині третій статті 22 Закону, у цих осіб виникало з восьмого дня після реєстрації їх в установленому порядку в державній службі зайнятості.

Новою редакцією пункту 9 статті 1 Закону та змінами до частини третьої статті 23 Закону із категорії громадян, які мали право на виплату допомоги по безробіттю на загальних підставах відповідно до положень статті 22 Закону, вилучено категорію осіб, що звільнилися за угодою сторін (пункт 1 статті 36 Кодексу), і включено їх до кола осіб, визначених в частині третій статті 23 Закону. Тобто їх прирівняно до осіб, які втратили роботу без поважних причин.

Відповідно громадяни, що звільнилися за угодою сторін до набрання чинності нової редакції пункту 9 статті 1 та внесення змін до частини третьої статті 23 Закону згідно зі статтею 22 Закону, мали право за загальним правилом, закріпленим у частині третій статті 22 Закону, на виплату допомоги по безробіттю з восьмого дня після їх реєстрації в установленому порядку в державній службі зайнятості на загальних підставах, а з внесенням зазначених змін до Закону таке право у них виникає з 91-го календарного дня.

Конституційний Суд України виходить з того, що внаслідок змін, внесених до пункту 9 статті 1 та частини третьої статті 23 Закону, громадяни України, звільнені з останнього місця роботи за угодою сторін, втратили право на виплату допомоги по безробіттю з восьмого дня після їх реєстрації в установленому порядку в державній службі зайнятості (стаття 22 Закону), а отже — і право на допомогу по безробіттю протягом 90 календарних днів після звільнення з роботи. Конституція України не допускає при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя статті 22 Конституції України). Право на соціальний захист є невід'ємним конституційним правом громадян. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України; окремі обмеження прав і свобод можуть встановлюватися лише в умовах воєнного або надзвичайного стану із зазначенням строку дії цих обмежень (частина перша, друга статті 64 Конституції України).

Приписами Закону України «Про зайнятість населення» встановлено, що виплата в установленому порядку допомоги по безробіттю є одним з видів компенсацій, що забезпечуються державою (підпункт «в» частини першої статті 25); особи, визнані у встановленому законом порядку безробітними, мають право на одержання цієї компенсації — допомоги по безробіттю (частина друга статті 11). В рішеннях Конституційного Суду України неодноразово підкреслювалося, що пільги, компенсації, гарантії є видом соціальної допомоги і необхідною складовою конституційного права на достатній життєвий рівень, за яким кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (стаття 48 Конституції України), тому звуження змісту та обсягу цього права шляхом прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів за статтею 22 Конституції України не допускається (рішення Конституційного Суду України від 6 липня 1999 року № 8-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004, від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007).

Конституційний Суд України вважає, що редакцією Закону до внесення змін не обмежувалося право зазначеної категорії осіб на соціальний захист, а тому Законом № 799-VI не могли бути введені обмеження щодо вже визначених у Законі прав на отримання соціальної допомоги, оскільки такі обмеження позбавляють цю категорію осіб можливості отримання допомоги по безробіттю протягом певного періоду. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина третя статті 22 Конституції України), інакше погіршується становище особи в суспільстві через обмеження прав і свобод, закріплених у законах України. Неви-

конання державою своїх соціальних зобов'язань щодо окремої категорії осіб призводить до порушення принципів соціальної, правової держави, ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави.

За таких обставин Конституційний Суд України дійшов висновку, що вказані зміни до Закону обмежили права громадян, які припинили трудовий договір за пунктом 1 статті 36 Кодексу. Отже, положення частини третьої статті 23 Закону в редакції Закону № 799–VI не відповідає статті 22 Конституції України. Оскільки положення частини третьої статті 23 Закону перебуває в системному зв'язку з положенням пункту 9 статті 1 Закону, то відповідно до частини третьої статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підстави для визнання положення пункту 9 статті 1 Закону в редакції Закону № 799–VI неконституційним.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 22, 147, 150, 152, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення пункту 9 статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533–III в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» від 25 грудня 2008 року № 799–VI (підпункт 1 (абзац сьомий) пункту 4 розділу I) в частині вилучення у зазначеній редакції пункту 1 статті 36 Кодексу законів про працю України.

2. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення частини третьої статті 23 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533–III в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» від 25 грудня 2008 року № 799–VI (підпункт 13 пункту 4 розділу I) стосовно доповнення після слів «поважних причин» словами «або за угодою сторін».

3. Положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 9-rp/2009 dated April 28, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of item 4.13 Chapter I of the Law «On Introducing Amendments to Laws of Ukraine concerning Alleviation of Impact of World Financial Crisis on Employment Sphere» (case on unemployment allowance for employees dismissed by consent of the parties)*

Subject of the right to constitutional petition — the President of Ukraine — applied to the Constitutional Court with a petition to recognise provisions of Article 23.3 of the Law «On General Mandatory State Social Insurance against Unemployment» No. 1533–III dd. March 2, 2000 (hereinafter referred to as «the Law») as amended by the Law «On Introducing Amendments to Laws of Ukraine concerning Alleviation of Impact of World Financial Crisis on Employment Sphere» No. 799–VI dd. December 25, 2008 (hereinafter referred to as «the Law No. 799–VI») as non-conforming with Articles 22 and 46 of the Constitution.

Ukraine is a sovereign, independent, democratic, social and law-based state whose main duty is to affirm and ensure human rights and freedoms (Articles 1, 3.2 of the Constitution). Under Article 46.1 of the Constitution, citizens have the right to social protection, i.e. provision in cases of complete, partial or temporary disability, the loss of the principal wage-earner, unemployment due to circumstances beyond their control, in old age and in other cases established by law. Therefore, according to this constitutional norm, the list of cases to obtain social provision is not exhaustive.

Social protection is connected with disability to earn income, its loss or non-sufficient life-sustainment of a citizen and his/her disabled members of family due to unemployment as a socio-economical phenomenon as well.

Before introducing amendments, Article 1.9 of the Law established the list of grounds for the loss of job due to circumstances beyond control of employees. Among these was the ground provided by Article 36.1 of the Labour Code (hereinafter referred to as «the Code») — termination of labour agreement by consent of the parties.

Paragraph seven item 4.1 of Chapter I of the Law No. 799–VI amended Article 1.9 of the Law. The amended Article 1.9 of the Law does not include Article 36.1 of the Code among grounds for the loss of job due to circumstances beyond control of employees.

Article 22 of the Law determines conditions and terms for the payment of unemployment allowance. As a general rule, employees dismissed for valid reasons have the right to receive unemployment allowance starting from the eighth day after registration in the State Employment Service under the established procedure. However, pursuant to Article 23.3 of the Law, employees dismissed for non-valid reasons have the right to receive unemployment allowance starting from the ninety-first day.

Before amendments to Article 23.3 of the Law were introduced, employees dismissed under Article 36.1 of the Code had the right to receive unemployment allowance under the general rule provided by Article 22 of the Law. After introducing amendments to Articles 1.9 and 23.3 of the Law, employees dismissed under Article 36.1 of the Code were included in the category of employees dismissed for

non-valid reasons. Thereby they lost the right to receive unemployment allowance starting from the eighth day after registration in the State Employment Service under the established procedure and acquired the right to receive unemployment allowance starting from the ninety-first day.

The Constitutional Court concludes that amendments introduced to Articles 1.9 and 23.3 of the Law lead to the loss by employees dismissed under Article 36.1 of the Code of the right to receive unemployment allowance starting from the eighth day after registration in the State Employment Service under the established procedure, and consequently the right to receive unemployment allowance during ninety calendar days after dismissal. The Constitution, however, does not allow diminishing the content and scope of the existing rights and freedoms by adoption of new laws or introducing amendments to the laws that are in force (Article 22.3).

The Constitutional Court has repeatedly underlined in its case-law that benefits, compensations and guarantees are the type of social provision and essential component of the constitutional right to sufficient standard of living, and therefore diminishing of content as well as scope of this right by adoption of new laws or introducing amendments to the laws that are in force shall be considered unacceptable in view of Article 22 of the Constitution (Decisions No. 8-rp dd. July 6, 1999, No. 5-rp dd. March 20, 2002, No. 7-rp dd. March 17, 2004, No. 20-rp dd. December 1, 2003, No. 8-rp dd. October 11, 2005, No. 4-rp dd. June 18, 2007).

Thus, provisions of Article 23.3 of the Law as amended by the Law No. 799-VI do not conform with the Constitution of Ukraine. Since the provision of Article 1.9 of the Law as amended by the Law No. 799-V is in a system link with provisions of Article 23.3 of the Law it shall be recognised as unconstitutional on the grounds of Article 61.3 of the Law «On the Constitutional Court of Ukraine».

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. To recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional) provision of Article 1.9 of the Law of Ukraine «On General Mandatory State Social Insurance against Unemployment» as amended by the Law of Ukraine «On Introducing Amendments to Laws of Ukraine concerning Alleviation of Impact of World Financial Crisis on Employment Sphere» No. 799-VI dd. December 25, 2008 regarding removal of Article 36.1 of the Labour Code.

2. To recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional) provisions of Article 23.3 of the Law of Ukraine «On General Mandatory State Social Insurance against Unemployment» as amended by the Law of Ukraine «On Introducing Amendments to Laws of Ukraine concerning Alleviation of Impact of World Financial Crisis on Employment Sphere» No. 799-VI dd. December 25, 2008 regarding addition of words «or by consent of the parties» after words «valid reasons.»

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Шишкіна В. І.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
підпункту 13 пункту 4 розділу I

Закону України «Про внесення змін до деяких законів України
щодо зменшення впливу світової фінансової кризи
на сферу зайнятості населення»

(справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін)

Рішенням Конституційного Суду України від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 (далі — Рішення) визнано неконституційним положення пункту 9 статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III (далі — Закон № 1533-III) в редакції підпункту 1 (абзац сьомий) пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» від 25 грудня 2008 року № 799-VI (далі — Закон № 799-VI) в частині вилучення у зазначеній редакції пункту 1 статті 36 Кодексу законів про працю України (далі — Кодекс), а також положення частини третьої статті 23 Закону № 1533-III в редакції підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону № 799-VI щодо доповнення після слів «поважних причин» словами «або за угодою сторін».

Стосовно Рішення висловлюю таку думку.

Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційними зазначені положення законів виходячи із системного бачення положень статей 22, 46 Конституції України, вважаючи, що законодавець, доповнивши текст частини третьої статті 23 Закону № 1533-III після слів «поважних причин» словами «або за угодою сторін», звужив зміст права громадян на одержання допомоги в перші три місяці періоду, що триває після розірвання трудового договору (контракту) за угодою сторін, яку раніше такий працівник мав би отримувати з восьмого дня після реєстрації в державній службі зайнятості.

Визнання неконституційними положень вказаних законів у Рішенні ґрунтується лише на статті 22 Конституції України, яка містить норми-принципи і може бути застосованою до конкретних правовідносин у сукупності з іншою конституційною нормою-приписом. Проте саме одне із положень частини першої статті 46 Конституції України встановлює право громадян на соціальний захист у разі «безробіття з незалежних від них обставин».

Відсутність посилання у Рішенні на цю статтю Конституції України якраз вказує на неконфліктність між оспорюваними нормами законів і положеннями Основного Закону України, оскільки ці приписи законів не стосуються права, яке захищає саме ця конституційна стаття.

Розгляд такої підстави для припинення трудового договору, як «угода сторін», яку наведено у пункті 1 статті 36 Кодексу, в площині такого явища, як безробіття з незалежних від найманого працівника обставин, є підміною понять. Звільнення «за угодою сторін» передбачає добровільне вольово-суб'єктивне рішення обох учасників трудових відносин (працівника і роботодавця). У цьому контексті не можна говорити, що існують обставини, які від них не залежать, оскільки є взаємодомовленість.

Крім того, для соціального захисту громадян у разі «безробіття з незалежних від них обставин» держава встановила вагоміші механізми (частина третя статті 40, статті 44, 49² Кодексу, положення інших законів тощо), ніж виплати допомоги із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (далі — Фонд) на восьмий день безробіття. Підставою для застосування таких механізмів є положення пункту 1 статті 40 Кодексу — звільнення роботодавцем найманого робітника у разі «змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства, перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників», яке має бути застосовано, якщо виникає ситуація, коли роботодавець скорочує робоче місце. У цій ситуації вже немає ніякої угоди сторін, є бажання лише одного із учасників двосторонніх трудових відносин — роботодавця, а для найманого працівника виникає факт «безробіття з незалежних від нього обставин». Підвищений захисний механізм для працівника полягає у тому, що при звільненні відповідно до пункту 1 статті 40 Кодексу його роботодавець виплачує середньомісячну заробітну плату за відповідних умов, передбачених законодавством, максимально впродовж 90 днів, і лише після цього, на 91-й день має бути задіяний соціальний захист, пов'язаний з виплатами від Фонду.

Використання роботодавцем механізму звільнення працівника «за угодою сторін» в умовах скорочення робочих місць є прихованою формою уникнення застосування положення пункту 1 статті 40 Кодексу і, як наслідок, ухилення від відповідних соціальних зобов'язань, які саме на цьому етапі безробіття встановило законодавство, перекладання соціального тягаря на все суспільство, яке формує Фонд. Такий погляд ґрунтується на документальних матеріалах справи, що були предметом дослідження у відкритій частині пленарного засідання Конституційного Суду України. Статистичні дані, надані Конституційному Суду України учасниками провадження, показують, що кількість громадян України, яких було звільнено з робочих місць в умовах світової фінансової кризи «за угодою сторін» в кілька десятків разів перевищила кількість звільнених за пунктом 1 статті 40 Кодексу. З прийняттям оспорюваних положень законів цей показник значно зменшився на користь пункту 1 статті 40 Кодексу. До того ж не можна не зважати на положення частин третьої, четвертої статті 13 Конституції України, за якими власність зобов'язує, а держава забезпечує соціальну спрямованість економіки.

Таким чином, правовідносини, що регулювали оспорювані положення законів, перебувають в іншій площині системного регулювання положеннями статей 22, 46 Конституції України. Відсутність хоча б однієї із вказаних складових, а це своїм Рішенням фактично підтвердив Конституційний Суд України, не давало підстав для визнання оспорюваних норм законів неконституційними.

Соціальна держава, про яку йдеться у статті 1 Конституції України, — це не лише зобов'язання державних інститутів щодо соціальних проблем, а й соціальні зобов'язання членів суспільства, зокрема роботодавців, стосовно безробіття. Держава як інструмент суспільства, що впливає із положень статей 1, 3 Конституції України, має не лише встановлювати гарантії і зобов'язання, а й через правові механізми регулювати певні суспільні правовідносини у кризових для суспільства ситуаціях, виправляти помилки, які не були помітні в умовах нормального існування суспільства.

Суддя Конституційного Суду України

В. Шишкін

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження
у справі за конституційними поданнями Президента України
та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Кабінету Міністрів України
«Деякі питання державного управління
у сфері міграційної політики»

м. Київ
26 лютого 2009 року
№ 12-уп/2009

Справа № 1-6/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича — доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями Президента України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання державного управління у сфері міграційної політики» від 30 липня 2008 року № 692 (далі — Постанова) (Офіційний вісник України, 2008 р., № 58, ст. 1943).

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Президент України на підставі пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України Указом «Про зупинення дії постанови Кабінету Міністрів України від 30 липня 2008 року № 692» від 14 серпня 2008 року № 711 (Офіційний вісник Президента України, 2008 р., № 31, ст. 966) зупинив дію Постанови та звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням вирішити питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови, крім пункту 6.

Кабінет Міністрів України згідно з Постановою перейменував Державний департамент у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб Міністерства внутрішніх справ України у Державний департамент міграційної служби (пункт 1), поклав на Міністерство внутрішніх справ України виконання завдань з реалізації державної політики у сфері міграції (пункт 2), передав до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України пункти тимчасового розміщення біженців, а до складу головних управлінь, управлінь зазначеного міністерства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі — органи міграційної служби в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (пункт 3), доручив Міністерству внутрішніх справ України та Державному комітету України у справах національностей та релігій здійснити пов'язані з цим заходи (пункти 4, 5), а також визнав такою, що втратила чинність, Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання державного управління у сфері міграційної політики» від 18 червня 2008 року № 558 (пункт 6).

Мотивуючи невідповідність пунктів 1, 2, 3, 4, 5 Постанови частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині третій статті 17, частині другій статті 19, пункту 22 частини першої статті 85, пункту 10 частини першої статті 92, частині третій статті 113, пункту 1 статті 116, частині першій статті 117 Конституції України, глава держави посилається на те, що визначення функцій Міністерства внутрішніх справ України належить до повноважень Верховної Ради України, проте вона не приймала рішень про наділення цього міністерства функціями з виконання завдань щодо реалізації державної міграційної політики.

Президент України дійшов висновку, що Кабінет Міністрів України, поклавши реалізацію державної політики у сфері міграції на Міністерство внутрішніх справ України, визначив нові, додаткові функції цього міністерства і таким чином вийшов за межі своїх конституційних повноважень.

2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини також звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням вирішити питання щодо відповідності Постанови Конституції України (конституційності).

Обґрунтовуючи невідповідність Постанови статті 1, частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині третій статті 17, частині другій статті 19, статті 75, пунктам 3, 22 частини першої статті 85, частинам першій, третій статті 113, пункту 9¹ статті 116, частині другій статті 120 Конституції України, автор клопотання вважає, що згідно з пунктами 1, 10, 12 частини першої статті 92 Конституції України визначення законом гарантій прав і свобод людини і громадянина, засад регулювання міграційних процесів, організації та діяльності органів виконав-

чої влади, а також функцій Міністерства внутрішніх справ України належить до повноважень Верховної Ради України, яка не наділяла це міністерство функціями з виконання завдань щодо реалізації державної політики у сфері міграції.

3. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 29 вересня 2008 року відкрила конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України, а Ухвалою від 20 жовтня 2008 року — за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та об'єднала їх в одне конституційне провадження.

4. Кабінет Міністрів України 19 лютого 2009 року видав Постанову № 115 «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 30 липня 2008 р. № 692» (Урядовий кур'єр, 2009 р., 26 лютого).

За змістом статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) лише чинних нормативно-правових актів (пункт 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001).

У зв'язку з тим, що Постанова втратила чинність, конституційне провадження у справі щодо її відповідності Конституції України підлягає припиненню згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, пунктом 3 статті 45, статтею 51 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційними поданнями Президента України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання державного управління у сфері міграційної політики» від 30 липня 2008 року № 692 на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень
статті 86 Закону України
«Про Державний бюджет України на 2009 рік»

м. Київ
31 березня 2009 року
№ 17-уп/2009

Справа № 1-18/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Мачужак Ярослави Василівни — доповідача,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 86 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI (Офіційний вісник України, 2008 р., № 100, ст. 3299).

Заслухавши суддю-доповідача Мачужак Я. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 86 Закону

України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI (далі — Закон), якими передбачено, що рефінансування комерційних банків здійснюється у порядку, затвердженому Національним банком України разом із Кабінетом Міністрів України (частина перша), та зупинено дію частини другої статті 36, пункту 1 частини першої статті 42 Закону України «Про Національний банк України» стосовно встановлення і зміни ставки рефінансування та визначення порядку надання кредитів комерційним банкам для підтримки ліквідності (рефінансування комерційних банків) Національним банком України одноосібно (частина друга).

Глава держави вважає, що положення статті 86 Закону не відповідають вимогам статті 1, частини другої статті 6, частин першої, другої статті 8, частини другої статті 19, частини другої статті 95, частини другої статті 99, частини першої статті 100 Конституції України.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 12 лютого 2009 року відкрила конституційне провадження у цій справі. Ухвалою Конституційного Суду України від 31 березня 2009 року усну форму розгляду справи змінено на письмову.

3. Верховна Рада України 17 березня 2009 року прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» № 1131-VI (Урядовий кур'єр, 2009 р., 21 березня), яким, зокрема, статтю 86 Закону виключено.

Згідно зі статтею 150 Конституції України та правовою позицією Конституційного Суду України, визначеною у Рішенні від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001 (пункт 5 мотивувальної частини), до повноважень Конституційного Суду України належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) лише чинних нормативно-правових актів.

30 березня 2009 року до Конституційного Суду України надійшла письмова заява Президента України про відкликання конституційного подання згідно з частиною першою статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Оскільки Президент України звернувся з письмовою заявою до початку розгляду справи по суті на пленарному засіданні Конституційного Суду України, то на підставі частини другої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України», пункту 2 § 51 Регламенту Конституційного Суду України конституційне провадження у справі підлягає припиненню.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 44, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 2 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (консти-

туційності) положень статті 86 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання конституційного подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо офіційного тлумачення положення пункту 23 частини першої
статті 106 Конституції України

м. Київ
22 квітня 2009 року
№ 23-уп/2009

Справа № 1-13/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича — доповідача,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні питання про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Дідківського А. О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України, за яким до повноважень Президента України належить утворення судів у визначеному законом порядку.

Необхідність в офіційному тлумаченні автор клопотання обґрунтовує наявністю неоднозначного розуміння обсягу та змісту поняття «утворення судів», що, на його думку, ускладнило правове врегулювання належної організації та функціонування судів загальної юрисдикції в частині поширення цієї норми на питання призначення судді на посаду голови, заступника голови суду (далі — призначення суддів на адміністративні посади).

Глава держави наголошує, що зазначене положення «нерозривно пов'язане з конституційним статусом Президента України» як гаранта додержання прав і свобод людини і громадянина (частина друга статті 102 Конституції України), а відтак — із забезпеченням у повному обсязі вирішення питань започаткування роботи судів, зокрема призначення суддів на адміністративні посади і, як наслідок, належного захисту судом конституційних прав і свобод людини і громадянина (частина перша статті 55 Конституції України).

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України за результатами голосування на засіданні 22 грудня 2008 року прийняла Ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження.

3. Конституційний Суд України Ухвалою від 29 січня 2009 року № 2-у/2009 відкрив конституційне провадження у цій справі.

4. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання має містити правове обґрунтування тверджень щодо необхідності в офіційному тлумаченні Конституції України та законів України (пункт 4 частини другої статті 39); підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України (частина перша статті 93). Питання, що порушуються у конституційному поданні, повинні належати до повноважень Конституційного Суду України, визначених статтею 150 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційне подання просить дати офіційне тлумачення поняття «утворення судів», вжитого у пункті 23 частини першої статті 106 Конституції України, відповідно до якого Президент України утворює суди у визначеному законом порядку, проте правового обґрунтування практичної необхідності в цьому не навів.

Зазначена конституційна норма виписана чітко та зрозуміло і на її реалізацію у статті 20 Закону України «Про судоустрій України» визначено порядок утворення судів.

У конституційному поданні як на підставу для офіційного тлумачення цієї норми зроблено посилання на Постанову Верховної Ради України «Про тимчасовий порядок призначення суддів на адміністративні посади та звільнення з цих посад» від 30 травня 2007 року № 1098-V і рішення Ради суддів України «Щодо призначення суддів на адміністративні посади в судах загальної юрисдикції та звільнення з цих посад» від 31 травня 2007 року № 50, якими по-різному врегульовано питання призначення суддів на адміністративні посади.

Однак при прийнятті вказаних актів Верховна Рада України та Рада суддів України не посилалися на пункт 23 частини першої статті 106 Конституції України.

На думку Президента України, його конституційне повноваження щодо «утворення судів» включає в себе і призначення суддів на адміністративні посади. Таким чином, у конституційному поданні фактично йдеться не про тлумачення конституційної норми, а про встановлення Конституційним Судом України окремого повноваження Президента України щодо призначення голови суду та заступників голови суду.

Проте питання призначення суддів на адміністративні посади в судах загальної юрисдикції вже було предметом розгляду Конституційного Суду України.

Так, Рішенням Конституційного Суду України від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007 (справа про звільнення судді з адміністративної посади) визнано таким, що не відповідає Конституції України, положення частини п'ятої статті 20 Закону України «Про судоустрій України», відповідно до якого голова суду, заступник голови суду призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України.

Приймаючи зазначене рішення, Конституційний Суд України брав до уваги положення Конституції України, що регламентують повноваження Президента України стосовно організації і діяльності судової влади, в тому числі й положення, яке автор просить витлумачити у цьому конституційному поданні. Як зазначено в пункті 5 мотивувальної частини вказаного рішення, повноважень призначати суддю на посаду голови суду, заступника голови суду та звільняти його з цієї посади Конституція України Президентові України не надала.

У пункті 8 мотивувальної частини Рішення від 16 жовтня 2001 року № 14-рп/2001 (справа про призначення суддів) також викладена правова позиція Конституційного Суду України, що Основний Закон України не містить положень про призначення/обрання голів судів загальної юрисдикції, заступників та їх звільнення. Лише частина друга статті 128 Конституції України передбачає обрання на посаду Голови Верховного Суду України та звільнення з цієї посади шляхом таємного голосування Пленумом Верховного Суду України в порядку, встановленому законом. Призначення на адміністративні посади голів інших судів загальної юрисдикції та їх заступників має визначатися виключно законом (пункт 14 частини першої статті 92 Конституції України).

Таким чином, відповідь на порушене у конституційному поданні питання міститься у зазначених рішеннях Конституційного Суду України, які є остаточними і обов'язковими до виконання на території України.

У зв'язку із зазначеним та на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України конституційне провадження у справі підлягає припиненню.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 23 час-

тини першої статті 106 Конституції України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питання, порушеного у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Заїченка Володимира Георгійовича про офіційне тлумачення положень
статей 55, 63 Конституції України, статті 20 Цивільного кодексу України
щодо їх реалізації в частинах першій, другій статті 19
Кодексу адміністративного судочинства України

м. Київ
17 лютого 2009 року
№ 7-у/2009

Справа № 2-7/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича про офіційне тлумачення положень статей 55, 63 Конституції України, статті 20 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356) щодо їх реалізації в частинах першій, другій статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., №№ 35-37, ст. 446).

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянин Заїченко Володимир Георгійович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статей 55, 63 Конституції України, статті 20 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) щодо їх реалізації у частинах першій, другій статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) стосовно права або обмеження права громадян самостійно обирати «бажаний» суд та словосполучення «інтереси конкретної особи», застосованого у частині другій статті 19 КАС України.

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Конституції України, статті 20 ЦК України суб'єкт права на конституційне звернення мотивує різним розумінням їх судами України, що спричинило, на його думку, проблеми у практичній реалізації приписів частин першої, другої статті 19 КАС України.

В обґрунтування неоднозначності застосування положень статті 19 КАС України автор клопотання посилається на ухвали Печерського районного суду міста Києва від 20 грудня 2005 року, 18 червня 2007 року та ухвалу Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська від 20 червня 2007 року.

Ухвалою Печерського районного суду міста Києва від 20 грудня 2005 року позовну заяву Заїченка В. Г. до Генерального прокурора України щодо зобов'язання виконати вимоги статті 97 Кримінально-процесуального кодексу України стосовно заяви від 19 листопада 2005 року, в якій позивач повідомив про факт повалення 18 липня 2005 року конституційного ладу в Україні, передано на розгляд Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська. В зазначеній ухвалі суддя посилається на те, що адміністративні справи з приводу оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які стосуються інтересів конкретної особи, вирішуються адміністративними судами за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача відповідно до частини другої статті 19 КАС України. Крім того, Заїченко В. Г. звертався до Печерського районного суду міста Києва з позовом до Вищої ради юстиції про визнання протиправною його дискримінації відповідачем при перевірці скарги. Ухвалою цього суду від 18 червня 2007 року позовну заяву та матеріали до неї позивачу також повернуто на підставі частини другої статті 19 КАС України.

Також громадянин Заїченко В. Г. послався на ухвалу Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська від 20 червня 2007 року у справі за його позовом до Вищої ради юстиції про визнання неправомірними дій Вищої ради юстиції, зобов'язання вчинити нею певні дії, стягнення на його користь суми за завдану моральну шкоду з огляду на порушення суддею Уханенко С. А. присяги. Зазначеною ухвалою йому повернуто позовну заяву відповідно до частини першої статті 19 КАС України.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 3 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд Украї-

ни — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94); у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42).

Проте суб'єкт права на конституційне звернення не навів обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень статей 55, 63 Конституції України, статті 20 ЦК України, частин першої, другої статті 19 КАС України та прикладів неоднозначного застосування їх приписів, а додані до конституційного звернення ухвали не підтверджують неоднозначного їх застосування судами України.

Крім того, твердження про неоднозначність застосування спірних положень КАС України зводяться до незгоди автора клопотання з рішеннями судів щодо підсудності, однак ці питання згідно зі статтею 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» не належать до юрисдикції Конституційного Суду України, який не наділений повноваженнями щодо перевірки законності, обґрунтованості прийнятих судами загальної юрисдикції рішень і правильності застосування ними норм законодавства, а також повноваженнями щодо перевірки правильності визначення підсудності та зміни підсудності по конкретній категорії справ (стаття 150 Конституції України, стаття 13 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що конституційне звернення не відповідає вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», порушені в ньому питання невідомчі Конституційному Суду України, тому підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 14, 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Заїченка Володимира Георгійовича про офіційне тлумачення положень статей 55, 63 Конституції України, статті 20 Цивільного ко-

дексу України щодо їх реалізації в частинах першій, другій статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду конституційного подання Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)

Розпорядження Кабінету Міністрів України

«Про тимчасове покладення виконання обов'язків

Голови Фонду державного майна України на Парфененка Д. М.»

м. Київ

Справа № 2-8/2009

17 лютого 2009 року

№ 8-у/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича — доповідача,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Фонду державного майна України на Парфененка Д. М.» від 27 грудня 2008 року № 1599-р (Урядовий кур'єр, 2008 р., 30 грудня).

Заслухавши суддю-доповідача Домбровського І. П. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Президент України Указом від 2 січня 2009 року № 1 зупинив дію Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про тимчасове покладення виконання

обов'язків Голови Фонду державного майна України на Парфененка Д. М.» від 27 грудня 2008 року № 1599-р (далі — Розпорядження) та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати його таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Своє клопотання суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує так.

Питання щодо призначення Голови Фонду державного майна України врегульовано пунктом 12 частини першої статті 85 Конституції України, відповідно до якого до повноважень Верховної Ради України належить призначення за поданням Прем'єр-міністра України Голови Фонду державного майна України. Цим пунктом Основного Закону врегульовано й питання звільнення Голови Фонду державного майна України.

Питання тимчасового виконання обов'язків, зокрема Голови Фонду державного майна України, до внесення змін до Конституції України Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV було врегульовано Законом України «Про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб, яких призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України або Верховна Рада України за поданням Президента України». Відповідно до статті 1 цього закону в разі звільнення (відставки) особи, яку призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України, або особи, яку призначає на посаду Верховна Рада України за поданням Президента України, обов'язки звільненої особи тимчасово, але не більше одного місяця, виконує перший заступник (а у разі його відсутності — заступник) цієї посадової особи, призначений конституційно легітимною особою. При цьому такою визнається особа, яка згідно з Конституцією України призначена на посаду відповідно Президентом України за згодою Верховної Ради України або Верховною Радою України за поданням Президента України. Конституційний Суд України визнав вказаний підхід до вирішення питання про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб конституційним (Рішення від 27 квітня 2000 року № 7-рп/2000 у справі про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб).

Після внесення змін до Конституції України питання тимчасового виконання обов'язків Голови Фонду державного майна України на законодавчому рівні не врегульовано.

Тимчасове положення про Фонд державного майна України, затверджене Постановою Верховної Ради України від 7 липня 1992 року № 2558-XII, містить норму про тимчасове виконання обов'язків Голови Фонду державного майна України у разі, якщо кандидат на посаду Голови Фонду державного майна України не отримав відповідно до Конституції України згоди Верховної Ради України. Так, згідно з абзацом другим пункту 8 зазначеного положення у такому разі повноваження Голови Фонду державного майна України тимчасово виконує його перший заступник.

Таким чином, на думку автора клопотання, Кабінет Міністрів України, видавши Розпорядження, вийшов за межі своїх повноважень та діяв у спосіб, не передбачений Конституцією та законами України, чим порушив положення частини другої статті 6, частини другої статті 19 та частини третьої статті 113 Основного Закону України, які зобов'язують Кабінет Міністрів України керуватися

у своїй діяльності Конституцією та законами України, діяти на підставі та у спосіб, що ними передбачені.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 3 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. 5 лютого 2009 року до Конституційного Суду України надійшла письмова заява Президента України про відкликання конституційного подання.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Згідно з § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України припиняє розгляд конституційного подання, якщо після прийняття ухвали колегії суддів Конституційного Суду України про відмову у відкритті провадження у справі суб'єкт права на конституційне подання письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 44, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити розгляд конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Фонду державного майна України на Парфененка Д. М.» від 27 грудня 2008 року № 1599-р на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Кабінету Міністрів України
«Про передачу Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення
до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку»

м. К и ї в

Справа № 2-11/2009

24 лютого 2009 року

№ 10-у/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича — доповідача,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про передачу Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку» від 26 листопада 2008 року № 1039 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 97, ст. 3197).

Заслухавши суддю-доповідача Дідківського А. О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Президент України Указом від 24 грудня 2008 року № 1194 зупинив дію Постанови Кабінету Міністрів України «Про передачу Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку» від 26 листопада 2008 року № 1039 (далі — Постанова) та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати її такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною).

На думку глави держави, Постанова суперечить положенню частини першої статті 17 Конституції України, згідно з яким забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших функцій держави. Аргументуючи свою позицію, автор клопотання наводить ряд рішень Конституційного Суду України, в яких зазначається про безпосереднє застосування норм Конституції України як норм прямої дії незалежно від того, чи врегульоване питання відповідним нормативно-правовим актом.

У розвиток цієї конституційної норми суб'єкт права на конституційне подання посилається на положення статті 8 Закону України «Про основи національної безпеки України», які передбачають напрями державної політики з питань національної безпеки України, зокрема щодо національного інформаційного простору.

Як зазначається у клопотанні, прийняттям Постанови Кабінет Міністрів України «порушує цілісність єдиної системи управління державною складовою інформаційного простору України, унеможливить виконання завдань щодо реалізації єдиної збалансованої державної політики в інформаційній сфері, призведе до виникнення проблем та чинників, що створюють небезпеку національним інтересам України».

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 12 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» умовою для відкриття конституційного провадження у справі щодо неконституційності правового акта є надання суб'єктом права на конституційне подання правового обґрунтування, яке свідчило б про невідповідність положень цього акта саме нормам Конституції України, а не законів чи інших нормативно-правових актів.

Проте посилання у конституційному поданні на порушення Урядом України положень статті 17 Конституції України без викладення аргументів, які підтвер-

джували б неконституційність Постанови, не може бути покладене в основу прийняття рішення про відкриття провадження у справі.

Таким чином, автор клопотання не додержав вимог пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», не навівши правового обґрунтування тверджень щодо невідповідності Постанови положенню статті 17 Конституції України. Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 39, 40, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про передачу Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку» від 26 листопада 2008 року № 1039 на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду конституційного подання Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Кабінету Міністрів України
«Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України
від 12 липня 1999 р. № 1228»

м. Київ
26 лютого 2009 року
№ 11-у/2009

Справа № 2-10/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни — доповідача,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 1999 р. № 1228» від 10 вересня 2008 року № 816 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 70, ст. 2353).

Заслухавши суддю-доповідача Мачужак Я. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України видав Указ від 8 груд-

ня 2008 року № 1148, яким зупинив дію Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 1999 р. № 1228» від 10 вересня 2008 року № 816 (далі — Постанова), та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) цього акта Кабінету Міністрів України.

Постановою внесено зміну до абзацу третього пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 1999 року № 1228, у якому позиції товарів військового призначення ML5, ML8b змінено на позиції ML5, ML6, ML8b, ML9, ML10, ML14.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Постанова не відповідає основним принципам державної політики у сфері військово-технічного співробітництва, суттєво ускладнює здійснення державного експортного контролю, створює передумови для витоку інформації, яка становить державну таємницю, та порушення міжнародних зобов'язань України, пов'язаних із нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеження передачі звичайних видів озброєння, що становить загрозу національній безпеці України.

Як стверджується у клопотанні, внесеною Постановою зміною позицій ML5, ML8b на ML5, ML6, ML8b, ML9, ML10, ML14 розширено повноваження державного підприємства «Зовнішньоторговельна фірма «ТАСКО-експорт» (м. Київ) і оспорюваний акт Кабінету Міністрів України не відповідає вимогам статей 6, 8, 17, 18, 19, 113 Конституції України.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 12 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. 25 лютого 2009 року до Конституційного Суду України надійшла письмова заява Президента України про відкликання конституційного подання.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання або конституційне звернення може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Згідно з § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України припиняє розгляд конституційного подання, конституційного звернення, якщо після прийняття ухвали колегії суддів Конституційного Суду України про відмову у відкритті провадження у справі суб'єкт права на конституційне подання, конституційне звернення письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання, конституційне звернення.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 44, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити розгляд конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 1999 р. № 1228» від 10 вересня 2008 року № 816 на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями Відкритих акціонерних товариств «Павлоградвугілля» та «Шахта «Комсомолец Донбасу» щодо офіційного тлумачення положень пункту «б» частини п'ятої, частини шостої статті 41, частини другої статті 45 Закону України «Про господарські товариства», абзаців дванадцятого, тринадцятого статті 1, частини першої статті 3, абзаців першого, третього частини четвертої статті 17, абзацу другого частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 18

Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», абзацу другого частини другої статті 98, абзаців першого, другого, шостого, сьомого частини другої, абзацу другого частини п'ятої статті 159 Цивільного кодексу України

м. К и ї в

Справа № 2-13/2009

3 березня 2009 року

№ 12-у/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями Відкритих акціонерних товариств «Пав-

лоградвугілля» та «Шахта «Комсомолец Донбасу» щодо офіційного тлумачення положень пункту «б» частини п'ятої, частини шостої статті 41, частини другої статті 45 Закону України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року № 1576–XII (Відомості Верховної Ради України, 1991 р., № 49, ст. 682 із наступними змінами), абзаців дванадцятого, тринадцятого статті 1, частини першої статті 3, абзаців першого, третього частини четвертої статті 17, абзацу другого частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 18 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 31, ст. 440 із наступними змінами), абзацу другого частини другої статті 98, абзаців першого, другого, шостого, сьомого частини другої, абзацу другого частини п'ятої статті 159 Цивільного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали конституційного звернення, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкти права на конституційне звернення — Відкриті акціонерні товариства «Павлоградвугілля» та «Шахта «Комсомолец Донбасу» — звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень:

— пункту «б» частини п'ятої статті 41 Закону України «Про господарські товариства» (далі — Закон про товариства), згідно з яким до компетенції загальних зборів товариства належить, зокрема, внесення змін до статуту товариства, у тому числі зміна розміру його статутного капіталу;

— частини шостої статті 41 Закону про товариства, відповідно до якої повноваження загальних зборів товариства, передбачені пунктом «б» частини п'ятої цієї статті, належать до виключної компетенції загальних зборів акціонерів і не можуть бути передані іншим органам товариства;

— частини другої статті 45 Закону про товариства, якою визначено, що позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також за наявності обставин, вказаних у його статуті, і в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому;

— абзаців дванадцятого, тринадцятого статті 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі — Закон про банкрутство), в яких дається визначення понять «санація» та «реструктуризація підприємства»;

— частини першої статті 3 Закону про банкрутство, відповідно до якої засновники (учасники) боржника — юридичної особи, власник майна, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству підприємства-боржника;

— абзаців першого, третього частини четвертої статті 17 Закону про банкрутство, згідно з якими з дня винесення ухвали про санацію припиняються повноваження органів управління боржника — юридичної особи, повноваження органів

управління передаються керуючому санацією. Органи управління боржника протягом трьох днів з дня прийняття рішення про санацію та призначення керуючого санацією зобов'язані забезпечити передачу керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації боржника, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей;

— абзацу другого частини першої статті 18 Закону про банкрутство, відповідно до якого план санації повинен містити заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, умови участі інвесторів, за їх наявності, у повному або частковому задоволенні вимог кредиторів, зокрема шляхом переведення боргу (частини боргу) на інвестора, строк і черговість виплати боржником або інвестором боргу кредиторам та умови відповідальності інвестора за невиконання взятих згідно з планом санації зобов'язань;

— абзаців першого, другого частини другої статті 18 Закону про банкрутство, за якими заходом щодо відновлення платоспроможності боржника, який містить план санації, може бути, серед іншого, реструктуризація підприємства;

— абзацу другого частини другої статті 98 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс), відповідно до якого на загальних зборах товариства рішення про внесення змін до статуту товариства, відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства, та про ліквідацію товариства приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів, якщо інше не встановлено законом;

— абзаців першого, другого частини другої статті 159 Кодексу, згідно з якими до виключної компетенції загальних зборів акціонерів належить внесення змін до статуту товариства, у тому числі зміна розміру його статутного капіталу;

— абзаців шостого, сьомого частини другої статті 159 Кодексу, за якими до виключної компетенції загальних зборів статутом товариства і законом може також належати вирішення інших питань; питання, віднесені законом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, не можуть бути передані ними для вирішення іншим органам товариства;

— абзацу другого частини п'ятої статті 159 Цивільного кодексу України, згідно з яким позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також за наявності обставин, визначених у статуті товариства, та в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому.

Автори конституційного звернення просять роз'яснити зазначені положення через відповіді на запитання: чи слід розуміти положення пункту «б» частини п'ятої, частини шостої статті 41, частини другої статті 45 Закону про товариства, абзацу другого частини другої статті 98, абзаців першого, другого, шостого, сьомого частини другої, абзацу другого частини п'ятої статті 159 Кодексу в системному зв'язку з положеннями абзаців дванадцятого, тринадцятого статті 1, частини першої статті 3, абзаців першого, третього частини четвертої статті 17, абзацу другого частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 18 Закону про банкрутство так, що загальні збори акціонерів акціонерного товариства підлягають обов'язковому скликанню та проведенню у судовій процедурі санації такого акціонерного товариства у разі, якщо планом санації

цього акціонерного товариства передбачені заходи з відновлення платоспроможності боржника, для реалізації яких обов'язкове вирішення питань, віднесених до виключної компетенції загальних зборів акціонерів товариства.

Необхідність в офіційному тлумаченні суб'єкти права на конституційне звернення обґрунтовують неоднозначним застосуванням судами загальної юрисдикції вказаних норм законів, вирішуючи справи про банкрутство боржників – акціонерних товариств стосовно компетенції загальних зборів акціонерів цих товариств, у разі введення судом процедури санації боржника як заходу з відновлення його платоспроможності. Зважаючи на те, що виключні повноваження загальних зборів акціонерів акціонерних товариств визначені законом, а факт введення процедури санації боржника передбачає призначення керуючого санацією і наявність комітету/зборів кредиторів, автори клопотання просять роз'яснити, яким чином повинні вирішуватися питання плану санації, що законом віднесені до виключної компетенції загальних зборів акціонерів.

На підтвердження неоднозначного застосування зазначених законодавчих норм до конституційного звернення додані судові акти господарських судів України у справах про банкрутство акціонерних товариств, у яких в одних випадках суди дійшли висновку про необхідність вирішення питань, які встановлені планом санації і відповідно до закону належать до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, тільки загальними зборами акціонерів, а в інших – про можливість їх вирішення керуючим санацією разом із комітетом/зборами кредиторів без скликання загальних зборів акціонерів.

На думку суб'єктів права на конституційне звернення, неоднозначне застосування вказаних нормативно-правових актів судами та іншими органами може призвести до порушення гарантованого статтею 41 Конституції України конституційного права власності акціонерів та осіб, які братимуть участь у санації підприємств-боржників.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 20 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Відповідно до пункту 3 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні зазначаються статті (окремі положення) Конституції України або законів України, тлумачення яких має дати

Конституційний Суд України. Наводячи тексти окремих положень Закону про товариства, Закону про банкрутство і Кодексу, автори клопотання звертають увагу на суперечливе регулювання ними одного й того ж питання (щодо органів управління боржника, стосовно якого застосована судова процедура санації) і фактично просять роз'яснити, який із названих правових актів повинен застосовуватися при вирішенні зазначеного питання. Тобто у конституційному зверненні йдеться про усунення протиріч між колізійними положеннями вказаних правових актів.

Проте вирішення питань правозастосування та усунення колізій у законодавстві не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Слід звернути увагу на те, що згідно з пунктом 3 Прикінцевих і перехідних положень Кодексу (набрав чинності з 1 січня 2004 року) Кабінету Міністрів України доручено до 1 квітня 2003 року підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України перелік законодавчих актів (їх окремих положень), до яких необхідно внести зміни у зв'язку з набранням чинності Кодексом. Отже, порядок усунення протиріч зі спірного питання визначив парламент.

Крім того, у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо тлумачення цих самих положень Закону про товариства, Закону про банкрутство та Кодексу Конституційний Суд України Ухвалою від 23 вересня 2008 року № 43-у відмовив у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» у зв'язку з тим, що народні депутати України фактично звернулися з клопотанням не про необхідність офіційного тлумачення положень законодавчих актів, а про усунення наявних неузгодженостей, колізій у змісті їх приписів.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями Відкритих акціонерних товариств «Павлоградвугілля» та «Шахта «Комсомолець Донбасу» щодо офіційного тлумачення положень пункту «б» частини п'ятої, частини шостої статті 41, частини другої статті 45 Закону України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року № 1576–XII, абзаців дванадцятого, тринадцятого статті 1, частини першої статті 3, абзаців першого, третього частини четвертої статті 17, абзацу другого частини першої, абзаців першого, другого частини другої статті 18 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343–XII, абзацу другого частини другої статті 98, абзаців першого, другого, шостого, сьомого частини другої, абзацу другого частини п'ятої статті 159 Цивільного кодексу України на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 49, частини третьої статті 102⁵ Закону України «Про вибори народних депутатів України», розділу I, абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти»

м. К и ї в
3 березня 2009 року
№ 14-у/2009

Справа № 2-15/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 49, частини третьої статті 102⁵ Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року № 1665-IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 27-28, ст. 366 з наступними змінами), розділу I, абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні ко-

шти» від 20 березня 2008 року № 150–VI (Відомості Верховної Ради України, 2008 р., № 18, ст. 198).

Заслухавши суддю-доповідача Домбровського І. П. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Уповноважений Верховної Ради України з прав людини — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 49, частини третьої статті 102⁵ Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року № 1665–IV (далі — Закон № 1665–IV), розділу I, абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 20 березня 2008 року № 150–VI (далі — Закон № 150–VI) у системному зв'язку з частиною першою статті 38, статтями 69, 70, 71 Конституції України, пунктом 20 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України, положеннями частин другої, третьої статті 23 Закону України «Про Центральну виборчу комісію», статтею 25, пунктом 2 статті 35 Закону України «Про Державний реєстр виборців» — щодо фінансового забезпечення та механізму створення інформаційно-телекомунікаційної системи Державного реєстру виборців та забезпечення виборчих прав громадян України, які мають право голосу відповідно до статті 70 Конституції України.

Зі змісту конституційного подання вбачається, що його автор клопоче про офіційне тлумачення положень:

— частини першої статті 49 Закону № 1665–IV, згідно з якою фінансове забезпечення підготовки і проведення виборів депутатів за рахунок коштів, виділених з Державного бюджету України, здійснюється Центральною виборчою комісією, яка є головним розпорядником цих коштів;

— частини третьої статті 102⁵ Закону № 1665–IV, відповідно до якої закупівля товарів, робіт і послуг за рахунок коштів Державного бюджету України для підготовки та проведення позачергових виборів депутатів здійснюється у порядку, затвердженому Міжвідомчою комісією з питань державних закупівель, за пропозицією Центральної виборчої комісії не пізніше як на п'ятий день після початку виборчого процесу;

— розділу I Закону № 150–VI;

— абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону № 150–VI, згідно з якими Кабінет Міністрів України уповноважений на основі Тимчасового положення забезпечити проведення процедур закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти, розпочатих до набрання чинності цим Законом.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 20 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим

Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та непевідомчисть Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішувочи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації їх положень. Вимогою до подання є зазначення правового обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39).

Виходячи з того, що зазначеними у поданні положеннями законів урегульовані різні правовідносини, автор клопотання повинен був указати, в чому саме полягає практична необхідність тлумачення кожного з них.

У конституційному поданні такого обґрунтування щодо частини першої статті 49 Закону № 1665–IV та розділу I Закону № 150–VI немає, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження відповідно до пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Що стосується частини третьої статті 102⁵ Закону № 1665–IV, абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону № 150–VI, то практичну необхідність в їх тлумаченні суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує тим, що визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» призвело до припинення діяльності Міжвідомчої комісії з питань державних закупівель, створення, діяльність та повноваження якої передбачалися у статті 3³ цього закону. Згідно з частиною третьою статті 102⁵ Закону № 1665–IV закупівля товарів, робіт і послуг за рахунок коштів Державного бюджету України для підготовки та проведення позачергових виборів депутатів здійснюється у порядку, затвердженому Міжвідомчою комісією з питань державних закупівель за пропозицією Центральної виборчої комісії.

Крім того, суб'єкт права на конституційне подання вказує, що Рішенням Конституційного Суду України від 9 жовтня 2008 року № 22-рп/2008 положення абзацу другого пункту 2 Закону № 150–VI, яким Кабінету Міністрів України надавалося повноваження затвердити Тимчасове положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, та Постанову Кабінету Міністрів України «Про здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 28 березня 2008 року № 274 визнано неконституційними, що призвело до відсутності законодавчого врегулювання механізму здійснення державних закупівель, у тому числі пов'язаних із реалізацією положень частини третьої статті 102⁵ Закону № 1665–IV.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що йдеться не про тлумачення положень частини третьої статті 102⁵ Закону № 1665–IV, абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону № 150–VI, а про необхідність правового врегулювання певного кола суспільних відносин.

Однак до повноважень Конституційного Суду України не віднесено вирішення таких питань, що відповідно до пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 49 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року № 1665-IV (з наступними змінами), розділу I Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 20 березня 2008 року № 150-VI на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України», а щодо тлумачення частини третьої статті 102⁵ Закону України «Про вибори народних депутатів України», абзаців першого, третього пункту 2 розділу II Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 25 березня 2004 року № 1665-IV на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Державної програми впровадження
цифрового телерадіомовлення»

м. Київ
3 березня 2009 року
№ 15-у/2009

Справа № 2-16/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення» від 26 листопада 2008 року № 1085 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 97, ст. 3200).

Заслухавши суддю-доповідача Джуня В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Президент України звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення» від 26 листопада 2008 року № 1085 (далі — Постанова).

Суб'єкт права на конституційне подання вказує, що реалізація Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення, затвердженої Постановою, обмежить доступ громадян до інформації, оскільки у цій програмі не враховано інтереси соціально незахищених громадян України. На думку глави держави, Постанова не забезпечить виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань щодо переходу від аналогового до цифрового телерадіомовлення до 2015 року, тому вона не відповідає вимогам частини другої статті 8, статей 17, 18, частини третьої статті 22, статей 34, 50, частини третьої статті 113 Конституції України.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 23 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

3. Відповідно до пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень. Згідно з частиною першою статті 71 цього Закону предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Аналіз конституційного подання свідчить про відсутність правового обґрунтування тверджень щодо невідповідності Постанови вимогам частини другої статті 8, статей 17, 18, частини третьої статті 22, статей 34, 50, частини третьої статті 113 Конституції України. Твердження суб'єкта права на конституційне подання базуються на припущеннях, а вони не можуть вважатися аргументом у розумінні статей 39, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» і не можуть бути правовим обґрунтуванням неконституційності актів Уряду України, як зазначено в Ухвалах Конституційного Суду України від 13 квітня 2004 року № 32-у/2004, від 15 листопада 2007 року № 64-у/2007. Отже є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження згідно з вимогами пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтею 39, пунктом 2 статті 45, статтею 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення» від 26 листопада 2008 року № 1085 на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 11
Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат,
затверджених Постановою Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Правил рубок головного користування
в гірських лісах Карпат»

м. К и ї в
4 березня 2009 року
№ 17-у/2009

Справа № 2-17/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуна В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 11 Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат» від 22 жовтня 2008 року № 929 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 81, ст. 2735).

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Президент України звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням про визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 11 Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат (далі — Правила), затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат» від 22 жовтня 2008 року № 929 (далі — Постанова). Глава держави Указом від 31 грудня 2008 року № 1223 згідно з пунктом 15 частини першої статті 106 Конституції України зупинив дію Постанови.

Постановою Кабінет Міністрів України затвердив Правила, якими встановлено норми і вимоги до заготівлі деревини під час спеціального використання лісових ресурсів у порядку рубок головного користування, що проводяться в гірських лісах Карпат. Пунктом 11 Правил заборонено проведення рубок у букових лісах у період з 1 травня по 30 вересня.

Обґрунтовуючи свою позицію, Президент України посилається на виключні конституційні повноваження Верховної Ради України визначати засади використання природних ресурсів та засади внутрішньої політики (пункт 5 частини першої статті 92, пункт 5 частини першої статті 85 Конституції України). Кабінет Міністрів України, як вважає глава держави, запровадивши мораторій на проведення сезонних рубок у букових лісах, перевищив свої повноваження і таким чином порушив вимоги частини другої статті 19, частини третьої статті 113, частини першої статті 117 Конституції України.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 25 лютого 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або окремих його положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Однак суб'єкт права на конституційне подання посилається на статті 19, 75, 85, 92, 113, 117 Конституції України та наводить їх зміст без правового обґрунтування тверджень щодо невідповідності оспорюваного положення правового акта саме нормам Конституції України, а не законів.

Як впливає зі змісту конституційного подання, Президент України вважає, що пункт 11 Правил не відповідає положенням Лісового кодексу України та Закону

України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону», в яких Верховна Рада України визначила засади державної політики у сфері лісових відносин та використання лісових ресурсів. Зокрема, з метою забезпечення екологічно збалансованого лісокористування, запобігання проявам згубних наслідків природних явищ, посилення водоохоронних, захисних, кліматорегулюючих та інших корисних властивостей лісів Верховна Рада України законодавчо ввела мораторій на проведення рубок, а також обмеження окремих способів рубок головного користування у Карпатському регіоні та передбачила умови їх застосування. Запровадивши додатковий мораторій на проведення рубок у букових лісах у період з 1 травня по 30 вересня, Кабінет Міністрів України, на думку глави держави, вирішив питання, яке належить до сфери законодавчого регулювання, чим перевищив свої повноваження.

Отже, фактично йдеться про невідповідність оспорюваного положення правового акта нормам законів, тобто про його законність. При цьому не зазначено, чому таку невідповідність необхідно розглядати через призму конституційності.

Питання щодо законності положення правового акта Кабінету Міністрів України не належить до повноважень Конституційного Суду України (стаття 14 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Позиція Конституційного Суду України стосовно нього викладена в Рішенні від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002, згідно з нею Конституційний Суд України не уповноважений вирішувати питання щодо законності актів органів державної влади.

Таким чином, конституційне подання не відповідає вимогам пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», оскільки не містить правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності положення правового акта, а питання його законності непідвідомче Конституційному Суду України. Підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 14, 39, пунктами 2, 3 статті 45, статтями 50, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 11 Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил рубок головного користування в гірських лісах Карпат» від 22 жовтня 2008 року № 929, на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційними зверненнями громадянки
Гуляєвої Олени Вікторівни щодо відповідності Конституції України
(конституційності) окремих рішень судів загальної юрисдикції
та положень Кримінально-процесуального кодексу України

м. Київ
7 квітня 2009 року
№ 18-у/2009

Справа № 2–19/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого, доповідача,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями громадянки Гуляєвої Олени Вікторівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих рішень судів загальної юрисдикції та положень пунктів 10, 11 статті 32, частини другої, пункту 3 частини третьої, частини четвертої статті 44, пункту 6 частини першої статті 377, статті 400² Кримінально-процесуального кодексу України з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А. А. та дослідивши матеріали конституційних звернень, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — Гуляєва Олена Вікторівна — порушує питання про визнання ухвали Верховного Суду України від 29 січня 2008 року такою, що не відповідає статтям 3, 8, 28, 59, 62, пункту 5 частини п'ятої статті 126, статті 129 Конституції України, пункту 10 частини другої статті 370, пункту 6 частини першої статті 377, частині першій статті 387, статтям 395, 396 Кримінально-процесуального кодексу України з наступними змінами (далі — Кодекс).

Крім того, Гуляєва О. В. просить Конституційний Суд України визнати такими, що не відповідають статтям 59, 62, пункту 5 частини п'ятої статті 126, статті 129 Конституції України, постанову Верховного Суду України від 10 липня 2007 року, ухвалу апеляційного суду Донецької області від 15 січня 2007 року, постанову апеляційного суду Донецької області від 9 січня 2007 року, вирок Волноваського районного суду Донецької області від 31 жовтня 2006 року.

Також заявник звернувся з клопотанням розглянути питання щодо відповідності постанови Верховного Суду України від 10 липня 2007 року частині першій статті 387 Кодексу, а постанови апеляційного суду Донецької області від 9 січня 2007 року — статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція).

Суб'єкт права на конституційне звернення просить визнати положення пунктів 10, 11 статті 32, частини другої, пункту 3 частини третьої, частини четвертої статті 44 Кодексу такими, що не відповідають статті 59 Конституції України та статті 6 Конвенції, а положення пункту 6 частини першої статті 377, статті 400² Кодексу такими, що не відповідають статтям 55, 62, 129 Конституції України та статтям 7, 13 Конвенції.

Гуляєва О. В. вважає положення оспорюваних статей Кодексу такими, що суттєво порушують права і свободи людини в Україні, а вказані судові рішення — такими, що порушують її права.

2. Ухвалою Третьої колегії суддів Конституційного Суду України від 16 березня 2009 року відмовлено у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 1, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» права на конституційне звернення; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційних зверненнях.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. Згідно з частиною першою статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Ці питання розглядаються за зверненнями: Президента України, не менш як сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Отже, Гуляєва О. В. як фізична особа не наділена правом порушувати перед Конституційним Судом України питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) актів, визначених у частині першій статті 150 Конституції України.

3.2. Автор клопотання, звернувшись із проханням про визнання неконституційними окремих рішень судів загальної юрисдикції, фактично оскаржує судові рішення, які набрали законної сили.

Відповідно до статті 150 Конституції України, статті 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» питання щодо законності та конституційності судових рішень не належать до повноважень Конституційного Суду України. До компетенції органу конституційної юрисдикції не віднесені також питання про відповідність законів та рішень судів загальної юрисдикції міжнародним договорам.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційними зверненнями громадянки Гуляєвої Олени Вікторівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих рішень судів загальної юрисдикції та положень пунктів 10, 11 статті 32, частини другої, пункту 3 частини третьої, частини четвертої статті 44, пункту 6 частини першої статті 377, статті 400² Кримінально-процесуального кодексу України з наступними змінами на підставі пунктів 1, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» права на конституційне звернення; невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційних зверненнях.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Демченка Віктора Федоровича щодо офіційного тлумачення положень
частини другої статті 2 Закону України «Про оплату праці»,
частини третьої статті 66 Закону України
«Про пенсійне забезпечення», статті 2 Закону України
«Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування»

м. К и ї в
16 квітня 2009 року
№ 20-у/2009

Справа № 2-21/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Головіна Анатолія Сергійовича — доповідача,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Демченка Віктора Федоровича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2 Закону України «Про оплату праці» (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., № 17, ст. 121), частини третьої статті 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення» (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 3, ст. 10), статті 2 Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 37, ст. 237) з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Головіна А. С. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

УСТАНОВИВ:

1. Громадянин Демченко Віктор Федорович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 2 Закону України «Про оплату праці», частини третьої статті 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення», статті 2 Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» стосовно включення виплат середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні та компенсації за втрату частини заробітку у зв'язку з порушенням термінів її виплати до сум, з яких нараховується збір до Пенсійного фонду України та які включаються до середнього заробітку для обчислення розміру пенсії.

Суб'єкт права на конституційне звернення стверджує, що суди загальної юрисдикції, які розглядали його позовні заяви або апеляційні скарги, неоднозначно застосовували зазначені положення законів України, що призвело до порушення його конституційних прав. На підтвердження цього Демченко В. Ф. додає рішення Деснянського районного суду міста Чернігова від 16 липня 2007 року, ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області від 9 жовтня 2007 року, ухвалу судді Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 24 грудня 2007 року, ухвалу Деснянського районного суду міста Чернігова від 23 квітня 2008 року, ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області від 2 липня 2008 року.

2. Ухвалою Другої колегії суддів Конституційного Суду України від 2 квітня 2009 року відмовлено у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94); у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42).

З аналізу долучених до конституційного звернення рішення та ухвал судів України не впливає неоднозначності застосування цими судами положень тих законів України, щодо офіційного тлумачення яких звернувся автор клопотання. Деснянський районний суд міста Чернігова, зокрема, позов Демченка В. Ф. задовольнив частково, а інші суди залишили рішення цього суду без зміни. За правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Ухвалі від 13 жовтня 2005 року № 36-у/2005, «рішення судів загальної юрисдикції різних

інстанцій у конкретній справі між тими самими сторонами, про той же предмет і з тих же підстав не визнається фактом неоднозначного застосування норми закону».

Аналіз клопотання свідчить також про те, що його автор не дотримав вимог пункту 4 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» — не навів обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень вказаних ним законів.

Отже, конституційне звернення не відповідає вимогам Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Демченка Віктора Федоровича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 2 Закону України «Про оплату праці», частини третьої статті 66 Закону України «Про пенсійне забезпечення», статті 2 Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

(квітень — травень 2009 року)

КВІТЕНЬ

- 2 квітня зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака з делегацією Федерального Верховного Суду Німеччини на чолі з його Головою К.Тольксдорфом
- 4–10 квітня візит делегації Конституційного Суду України на чолі з заступником керівника Секретаріату Конституційного Суду України — керівником Управління правової експертизи Є. Бурлаєм до Республіки Польща на запрошення Колегії Східної Європи ім. Яна Новака-Єзьоранського в рамках Програми «*Study Tours to Poland*» з метою ознайомлення з особливостями функціонування судової системи Республіки Польща та діяльністю Конституційного Трибуналу Республіки Польща
- 7 квітня зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака зі співдоповідачами Моніторингового комітету парламентської асамблеї Ради Європи
- 17 квітня зустріч представників Конституційного Суду України з начальником Управління міжнародного співробітництва Офісу уповноваженого з федеральних судових справ Канади О. Шаковим
- 23–25 квітня Голова Конституційного Суду України А. Стрижак взяв участь у заходах з нагоди 47-ї річниці Конституційного Суду Турецької Республіки (м. Анкара). Під час візиту підписано Меморандум про взаєморозуміння між Конституційним Судом України та Конституційним Судом Турецької Республіки щодо двостороннього співробітництва
- 27–28 квітня у Конституційному Суді України відбувся семінар з питань взаємодії органів судової влади зі ЗМІ, організований Конституційним Судом України спільно з Українсько-Канадським проектом судової співпраці

ТРАВЕНЬ

- 21–23 травня відбулася конференція суддів Конституційного Суду України та Конституційного Трибуналу Республіки Польща «Актуальні проблеми конституційного судочинства в умовах сьогодення» (м. Київ)

ВСТУПНЕ СЛОВО

Голови Конституційного Суду України А. Стрижака на конференції суддів Конституційного Суду України та Конституційного Трибуналу Республіки Польща «Актуальні проблеми конституційного судочинства в умовах сьогодення»

Шановні учасники конференції! До актуальних теоретичних і практичних проблем конституційного правосуддя, які планується розглянути сьогодні, насамперед слід віднести визначення ролі та місця органу конституційної юрисдикції в системі державної влади.

Дискусія щодо цього питання точиться не один рік, проте, на жаль, єдиного підходу до його вирішення поки що не знайдено. Частина науковців схильна вважати, що Конституційний Суд України за своєю суттю є контрольним державним органом, інші розглядають його як специфічну частину судової системи.

Визначаючи роль і місце Конституційного Суду України у системі державної влади, слід виходити з його вирішальної ролі у стабілізації правових процесів, у тому числі у вирішенні політичних конфліктів шляхом застосування суто юридичних механізмів.

На жаль, характерною ознакою сьогодення є наявність політичного протистояння як у суспільстві в цілому, так і в системі органів державної влади, і єдиний орган конституційної юрисдикції останнім часом все частіше змушений виступати як арбітр у цьому протистоянні.

Таким чином, як зазначають фахівці, проблеми, що постають перед Конституційним Судом України, зумовлені труднощами перехідного періоду, і їх подолання безпосередньо пов'язано з дотриманням його політичної незалежності. А це, з огляду на наявність низки факторів суб'єктивного та об'єктивного характеру, є справою непростюю.

До суб'єктивних причин слід віднести низький рівень правової культури більшості представників нинішньої політичної еліти, одним із проявів якої є насамперед формування через ЗМІ хибної думки у громадськості про нібито прихильність Суду до тих чи інших політичних сил. Це робиться для того, щоб у разі прийняття Конституційним Судом несприятливого для когось рішення мати можливість виправдатися перед своїми прихильниками. Зокрема, переконати їх у тому, що правовий акт, виданий певним органом державної влади, визнано неконституційним виключно з підстав політичної заангажованості складу Суду. І головне, що однозначно є неприйнятним у правовій державі, обґрунтовування цим своїх дій щодо невиконання такого рішення.

До об'єктивних причин труднощів перехідного періоду слід віднести, по-перше, теоретичну невизначеність основоположних конституційних принципів, зокрема, принципу верховенства права, який, як зазначив суддя Конституційного

Суду України у відставці М. Козюбра, «залишається явищем майже неосмисленим»¹.

Дійсно, до цього часу науковці не мають єдиної думки щодо того, чи повинен орган конституційної юрисдикції забезпечувати верховенство Конституції з позиції панюрисдикції, тобто обмежуючись лише законодавством як однією з його форм, чи він має застосовувати інші соціальні регулятори, зокрема ідеї соціальної справедливості, норми моралі, традиції, звичаї тощо.

По-друге, не додає стабільності у дотриманні правового порядку у державі наявність колізій у законодавстві та недосконалість законодавчої бази, якою врегульовано діяльність Конституційного Суду України, особливо у сфері вирішення конфліктів між гілками влади, розмежування їх повноважень.

Крім цього, лишаються такими, що потребують законодавчого врегулювання, інші важливі питання діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні, а саме:

— запровадження механізму, який унеможливував би штучне блокування роботи Конституційного Суду України, зокрема шляхом ненадання можливості новопризначеному судді скласти присягу, що є умовою його вступу на посаду;

— визначення поняття порушення присяги суддею Конституційного Суду України та розроблення процедури встановлення факту такого порушення;

— конкретизація положення частини четвертої статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України», за якою невиконання рішень та недодержання висновків Конституційного Суду України тягнуть за собою відповідальність згідно із законом. Необхідно нарешті визначити, яку саме відповідальність несуть посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування у разі невиконання ними рішень Конституційного Суду України, оскільки такі дії є порушенням засад і змісту конституційного контролю як гарантії дотримання конституційного принципу верховенства права.

Під час конференції цікаво буде дізнатися про досвід наших польських колег зі згаданих вище питань. Також, на мій погляд, корисними будуть доповіді щодо застосування міжнародних інструментів/актів та практики Європейського суду з прав людини у конституційному судочинстві.

Вважаю, що наша зустріч та обмін досвідом стануть взаємно корисними для її учасників, окреслять нові шляхи вирішення проблемних питань.

¹ Козюбра М. І. Принцип верховенства права і конституційна юрисдикція / М. І. Козюбра // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 4. — С. 25.

Меморандум
про взаєморозуміння між Конституційним Судом України
та Конституційним Судом Турецької Республіки
щодо двостороннього співробітництва

Конституційний Суд України та Конституційний Суд Турецької Республіки (далі — Сторони),

прагнучи започаткувати програми двостороннього співробітництва, пов'язані зі сферою їх професійних інтересів, обмінюватися знаннями і досвідом та зміцнювати інституційні можливості,

визнаючи існування ґрунтовних підстав для розвитку співробітництва між двома Сторонами,

вважаючи, що Меморандум про взаєморозуміння забезпечить адекватні рамки для подальшого інституційного співробітництва,

домовилися про таке.

Стаття 1. Мета

Сторони поглиблюють співробітництво шляхом реалізації та розвитку програм, спрямованих на зміцнення дружніх відносин, інституційних можливостей та здійснення досліджень в галузі порівняльного права.

Стаття 2. Заходи в рамках співробітництва

З цією метою у рамках співробітництва Сторони здійснюють такі заходи:

a) Тренінги:

aa) Сторони можуть проводити спільні тренінгові програми, що стосуються їх професійної сфери та інших спільно погоджених тем;

bb) Сторони можуть запрошувати одна одну на тренінгові програми, що здійснюються в їх інституціях;

cc) Сторони можуть обмінюватися інструкторами, тренінговими та інформаційними матеріалами, такими, як комплекти матеріалів тренінгів, книги, аудіо-візуальна продукція тощо, розробленими їх департаментами, що відповідають за проведення тренінгів.

b) Дослідження:

aa) Сторони можуть домовитися про проведення спільних досліджень з питань, що належать до їх компетенції;

bb) Сторони можуть обмінюватися своїми експертами зі спільно погоджених тем дослідження.

c) Семінари.

Сторони можуть організовувати спільні семінари з погоджених тем.

d) Обмін знаннями та досвідом:

aa) Сторони можуть обмінюватися знаннями та досвідом щодо погоджених тем погодженими методами;

bb) Сторони можуть обмінюватися делегаціями на рівні суддів та працівників Секретаріатів з метою обміну знаннями та досвідом.

e) Інше.

За спільною письмовою згодою Сторін можуть проводитися інші заходи.

Стаття 3. Письмові повідомлення

Сторони визначають методи реалізації заходів щодо співробітництва, визначених у статті 2, тривалість програм співробітництва та інші деталі, чітко не вказані в цьому Меморандумі, шляхом письмових повідомлень.

Стаття 4. Обмін делегаціями

Якщо інше не погоджено Сторонами, обмін делегаціями або експертами між Сторонами відбувається щонайменше один раз на рік. Сторона-господар надає делегації-гостю та експертам документ, диплом або сертифікат, виготовлений офіційною мовою Сторони-господаря та англійською, де зазначає предмет, тривалість та обсяг виконаних робіт у рамках заходів щодо співробітництва. Голова Суду-господаря передає копію цього документа Голові Суду-гостя.

Стаття 5. Контактні особи

Сторони можуть призначати одного чи більше представників свого апарату контактними особами, які відповідають за листування та здійснення необхідних підготовчих заходів для виконання цього Меморандуму.

Стаття 6. Безпосереднє спілкування та мова спілкування

Якщо інше не визначено Сторонами, вони спілкуються безпосередньо. Спілкування Сторін може здійснюватися українською, турецькою або англійською мовою.

Стаття 7. Витрати

При здійсненні заходів, зазначених у статті 2, міжнародні транспортні витрати несе Сторона-гість, а місцеві транспортні витрати та витрати, пов'язані з розміщенням, несе Сторона-господар.

Стаття 8. Правовий статус Меморандуму про взаєморозуміння

Ніщо в цьому Меморандумі не тлумачиться як підстава для міжнародного договору або угоди, що передбачає правові зобов'язання у сфері публічного міжнародного права. Меморандум не надає жодних прав згідно з національним законодавством Сторін.

Стаття 9. Набрання чинності

Меморандум про взаєморозуміння щодо започаткування двосторонніх програм співробітництва набирає чинності з дня його підписання представниками Сторін та залишається чинним протягом п'яти років. Його дія автоматично продовжується на такий самий строк, якщо жодна зі Сторін не повідомила іншу Сторону в письмовій формі не менше ніж за три місяці про свій намір припинити його дію.

Стаття 10. Зміни та доповнення

Зміни та доповнення до цього Меморандуму вносяться за письмовою згодою обох Сторін.

Стаття 11. Прикінцеві положення

У разі розбіжностей у тлумаченні тексту Меморандуму перевага надається англійському варіанту. Будь-які розбіжності у тлумаченні тексту Меморандуму вирішуються шляхом проведення консультацій або іншими взаємоприйнятними засобами.

Засвідчуючи викладене, представники обох Сторін підписали Меморандум про взаєморозуміння 24 квітня 2009 року в м. Анкара у двох примірниках, кожний з яких складений українською, турецькою та англійською мовами по одному примірнику для кожної зі Сторін, причому кожна версія є автентичною.

Андрій Стрижак
Хашим Килич

Голова Конституційного Суду України
Голова Конституційного Суду Турецької Республіки

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Функції глави держави: поняття, зміст і класифікація

В. Сухонос,

професор кафедри
державно-правових дисциплін ДВНЗ «Українська академія банківської
справи Національного банку України»,
кандидат юридичних наук, доцент

Одним із головних напрямів становлення та розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави є визначення ролі й місця глави держави у механізмі здійснення державної влади. Інститут глави держави в Україні має не лише гарантувати дотримання конституційних засад і державного ладу, а й стати інтеграційним у системі органів державної влади.

Сформований відповідно до Конституції України та чинного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду функціонування таких інститутів державної влади, інститут глави держави став відображенням суспільних відносин, що склалися в 1992–1996 роках. Різні погляди у науковій літературі та політичному житті на це питання свідчать про його дискусійність. Однак кількість наукових праць, які певною мірою стосуються цього інституту, поки що досить обмежена і далеко не завжди ці праці мають фундаментальний характер. Зокрема, ще до жовтневої революції 1917 року вчені здебільшого досліджували окремі елементи функціонування та формування інституту монарха¹ або розглядали главу держави виключно як главу виконавчої влади². За радянських часів інститут глави держави або взагалі розглядався як елемент, притаманний лише буржуазним державам³, або ж досліджувався крізь призму особливостей окремого регіону⁴. З появою в СРСР інституту президентства з'явилися праці, що аналізували означену категорію. Як приклад, можна назвати дослідження Е. Георгіяна, Б. Лазарева, В. Чернеги, З. Черніловського⁵ та ін.

¹ Тихомиров Л. А. Монархическая государственность / Л. А. Тихомиров. — М. : Айрис-Пресс, 2006. — 672 с.; Алексеев А. С. Безответственность монарха и ответственность правительства / А. С. Алексеев. — М. : Типография Товарищества И. Д. Сытина, 1907. — 71 с.; Алексеев А. С. К вопросу о юридической природе власти монарха в конституционном государстве / А. С. Алексеев. — Ярославль : Типография губернского правления, 1910. — 121 с.

² Мижув П. Г. Глава государства. Организация высшей исполнительной власти в главных странах современного мира / П. Г. Мижув. — СПб. : Типография Альтшулера, 1906. — 92 с.

³ Мишин А. А. Центральные органы власти буржуазных государств / А. А. Мишин ; Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. — М. : МГУ, 1972. — С. 9–51.

⁴ Каминский С. А. Институт монархии в странах Арабского Востока / С. А. Каминский. — М. : Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1981. — 152 с.

⁵ Георгиян Э. Институт президентской власти в современном мире / Э. Георгиян // Социалистическая законность. — 1991. — № 11. — С. 68–72; Георгиян Э. Статусы президентов / Э. Георгиян // Социалистическая законность. — 1991. — № 12. — С. 55–57; Лазарев Б. М. Президент СССР /

У пострадянську добу деякі концептуальні засади, напрями і тенденції розвитку окремих інститутів механізму держави також стали об'єктом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених, про що свідчить низка монографічних досліджень, конференцій, наукових семінарів та круглих столів останніх років. Різні аспекти інституту глави держави досліджували українські та російські правознавці: Ю. Коломієць, В. Погорілко, Н. Сахаров, С. Серьогіна, В. Чиркін, В. Шаповал¹ та ін. Серед українських науковців помітні різні підходи до характеристики цього інституту і насамперед його місця у конституційно визначеному механізмі здійснення державної влади. Все це зумовило необхідність комплексного теоретичного дослідження та порівняння правових засад з практикою їх реалізації, враховуючи досвід зарубіжних країн, численні спроби вдосконалення відповідних правових норм у ході реформування політичної системи України. Саме тому метою нашого дослідження є вивчення питання функцій глави держави.

Для цього потрібно вирішити такі взаємопов'язані дослідницькі завдання: по-перше, загалом охарактеризувати інститут глави держави; по-друге, проаналізувати функції глави держави, головну увагу приділивши їх основному різновиду; по-третє, дослідити зміст найважливіших функцій глави держави, виділивши основні повноваження, притаманні цьому інституту.

Як відомо, інститут глави держави на конституційному рівні зародився на початку XIX століття у Франції. Його виникнення пов'язане з іменем короля Франції Людовика XVIII. У Конституційній хартії 1815 року короля визначили як «верховного главу держави»². Такий підхід зберігався протягом усього XIX століття і увійшов до світової юриспруденції як основний принцип існування цього інституту.

І хоча в деяких країнах глава держави втратив реальні важелі впливу на формування і функціонування органів законодавчої, виконавчої та судової влади, проте фактично навіть у цих країнах він є своєрідним символом держави.

Б. М. Лазарев // Государство и право. — 1990. — № 7. — С. 3–14. Лазарев Б. М. Об изменении в правовом статусе Президента СССР / Б. М. Лазарев // Государство и право. — 1991. — № 8. — С. 32–44; Чернега В. Н. Политический кризис и усиление президентской власти во Франции: размышления над опытом / В. Н. Чернега // Конституционный вестник РСФСР. — 1991. — № 5. — С. 67–76; Черниловский З. М. Институт президентуры в свете исторического опыта / З. М. Черниловский // Государство и право. — 1991. — № 6. — С. 110–117.

¹ Коломієць Ю. М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади і управління зарубіжних країн / Ю. М. Коломієць. — Х. : Основа, Університет внутрішніх справ, 1998. — 245 с.; Погорілко В. Ф. Інститут президентства в Україні / В. Ф. Погорілко // Державотворення і правотворення в Україні : досвід, проблеми, перспективи : моногр. / ред. Ю. С. Шемшученко ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. — С. 113–134; Сахаров Н. А. Інститут президентства в сучасному світі / Н. А. Сахаров. — М., 1994. — 176 с.; Серьогіна С. Сутність інституту глави держави та його еволюція у світовій державно-правовій практиці / С. Серьогіна // Вісник академії правових наук України. — 2000. — № 4. — С. 54–65; Чиркін В. Е. Президентская власть / В. Е. Чиркин // Государство и право. — 1997. — № 5. — С. 15–23; Шаповал В. М. Президент у механізмі здійснення державної влади / В. М. Шаповал. — К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 1995. — 30 с.

² Конституционная хартия 1814 года // Хрестоматия по новой истории : в 3 т. / ред. А. А. Губер, А. В. Ефимов, С. С. Шустерман, А. М. Дубинский ; Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. — М. : Издательство Социально-экономической литературы, 1965. — Т. 2 : 1885–1870. — С. 51.

При цьому під відносною самостійністю у правотворчій сфері розуміється можливість реалізації актів глави держави лише після їх контрасигнування з боку міністрів або глави уряду. Конституція Бельгії (стаття 106) передбачає: «Жоден акт Короля не може мати чинності, якщо він не є контрасигнованим міністром, котрий несе за нього відповідальність»¹. Отже, Король Бельгії — відносно самостійний у правотворчій сфері глава держави.

Щодо повної самостійності, то вона передбачає можливість глави держави приймати будь-які рішення з питань державної політики самостійно і не передбачає будь-якого контрасигнування. Зокрема, Основний Закон Султанату Оман (стаття 43) закріплює лише допоміжний характер Ради міністрів: «При формуванні та реалізації загальної політики держави Султану повинні допомагати Рада міністрів та Експертні Ради»². Отже, Султан Оману — повністю самостійний у правотворчій сфері глава держави.

Утім, у деяких країнах акти глави держави реалізуються як без відповідного скріплення, так і лише після цього. Конституція України (частина третя статті 106) встановлює: «Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21, 23 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання»³. Щодо інших пунктів, то необхідність такого скріплення Конституцією не передбачена. Отже, Президент України — це частково самостійний у правотворчій сфері глава держави.

З огляду на викладене поняття інституту глави держави можна скорегувати з урахуванням часткової самостійності глави держави в деяких країнах (автор статті пропонує визначати положення, за якими окремі акти глави держави потребують контрасигнування, а інші — ні): глава держави — це відносно, повністю або частково самостійний вищий державний орган, що, уособлюючи єдність законодавчої, виконавчої та судової влади в державі, представляє її всередині країни та за її межами⁴.

Утім, часткова самостійність глави держави є лише допоміжною характеристикою цього інституту. Фактично ж правотворча сфера його діяльності може бути або повною (правотворчі повноваження не потребують контрасигнування), або відносною (правотворчі повноваження можуть бути реалізовані лише за наявності відповідного скріплення прем'єр-міністром або міністрами).

¹ Конституція Бельгії от 7 февраля 1831 года // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 125.

² *The basic law of the sultanate of oman* (translation not officially approved) Royal Decree №. 101/96 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.psr.keele.ac.uk/docs/omanbasiclaw_e.htm. — Заголовок з екрану.

³ Конституція України : станом на 1 січня 2006 року. — Х. : ІГВІНІ, 2006. — С. 40.

⁴ Сухонос В. В. Глава держави як гарант дотримання прав і свобод людини і громадянина / В. В. Сухонос // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : зб. тез доповідей за матеріалами Другої Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених (21–22 грудня 2007 р.) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного Банку України». — Суми, 2007. — С. 100.

Функції держави можна визначити як основні напрями її діяльності. Фактично це визначення екстраполюється на функції глави держави. З цього погляду функції глави держави означають основні напрями його діяльності.

З огляду на визначення інституту глави держави, наведеного вище, ми можемо виокремити дві основні групи його функцій.

Першу утворюють функції, що випливають із самої природи глави держави як органу, який є «особленням єдності законодавчої, виконавчої та судової влади в державі, що представляє її як всередині країни, так і за її межами» та «відносно, повністю або частково самостійний у правотворчій сфері», тобто представницька та правотворча функції. Це, на нашу думку, основні функції, адже так чи інакше вони притаманні фактично главам усіх держав. Так, Конституція Королівства Бахрейн (пункт «а» статті 33) передбачає не лише той факт, що Король є главою держави, а й те, що він є офіційним представником Бахрейну¹. Щодо республік, то частина перша статті 87 Конституції Італії закріплює, що Президент Республіки не лише є главою держави, а й «представляє національну єдність»².

Утім, у деяких країнах глава держави додатково реалізує ще низку функцій. Зокрема, Конституція Князівства Андорра (частина перша статті 44) містить положення, згідно з яким співправителі є «...гарантами непорушності і наступництва Андорри, а також її незалежності і підтримки традиційного духу паритету й рівноваги у відносинах з сусідніми державами»³. Аналогічна норма щодо гарантуючого статусу глави держави існує і в Росії: частина друга статті 80 Конституції Російської Федерації закріплює, що Президент є «...гарантом Конституції Російської Федерації, прав і свобод людини і громадянина»⁴.

Крім того, в переважній більшості країн глава держави виявляється главою (носієм, вищим носієм) виконавчої влади. Зокрема, Конституція Ісламської Республіки Мавританія від 12 липня 1991 року встановлює не лише те, що Президент є главою держави (стаття 23), а й те, що він здійснює виконавчу владу (стаття 25)⁵. У формальній монархії Папуа Нової Гвінеї, де номінальним главою держави визнається Її Величність Королева Єлизавета II (пункт «а» частини першої

¹ *Bahrain Constitution* {Adopted on: 14 Feb 2002} {ICL Document Status: 14 Feb 2002} {Official Title: Constitution of the Kingdom of Bahrain} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/ba00000_.html. — Заголовок з екрану.

² *Конституция Итальянской Республики от 22 декабря 1947 года* // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 437.

³ *Конституция Княжества Андорра от 14 марта 1993 года* // Конституции государств Европы : в 3 т. / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, Институт «Открытое общество» (Фонд Сороса)–Россия / ред. Л. А. Окуньков. — М. : НОРМА, 2001. — Т. 1. — С. 235.

⁴ *Конституция Российской Федерации*. Принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 года. — М. : Юридическая литература, 1995. — С. 33.

⁵ *Mauritania Constitution* {Adopted on: 12 July 1991} {ICL Document Status: 12 July 1991} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/mr00000_.html. — Заголовок з екрану.

статті 82 Конституції Незалежної Держави Папуа Нова Гвінея), остання також визнається уособленням виконавчої влади (стаття 138 Конституції).

Більше того, в окремих країнах монарх чи президент взагалі не визначається як глава держави, а лише як глава уряду чи виконавчої влади. Зокрема, Основний нізам про владу Саудівської Аравії (стаття 56) стверджує: «Король — голова Ради міністрів»¹. У США, де існує класична президентська республіка, частина 1.1 розділу 1 статті II Конституції встановлює, що «виконавча влада здійснюється Президентом Сполучених Штатів Америки»².

Отже, крім представницької та правотворчої, глава держави додатково може реалізувати також гарантійну та виконавчу функції.

Таким чином, можна виділити основні (представницька та правотворча) і додаткові (гарантійна та виконавча) функції глави держави.

Але питання щодо функцій глави держави не вичерпуються лише їхньою класифікацією — важливого значення набуває питання щодо структури кожної з них, і перш за все — щодо їх змісту.

На нашу думку, первинними елементами структури функцій глави держави, їх змістом є його повноваження, що у свою чергу складаються з конкретних прав та обов'язків. До представницької функції можна віднести чотири групи повноважень: дипломатичні, кадрові, церемоніальні та арбітражні. Правотворча функція реалізується за допомогою законотворчих повноважень та шляхом прийняття власних нормативно-правових актів. Виконавча функція складається із таких повноважень, як установчі та організуючі. Щодо гарантійної функції, то вона перш за все реалізується через повноваження у сферах оборони, подолання надзвичайних ситуацій, забезпечення прав і свобод людини і громадянина та нормального функціонування державного апарату.

У свою чергу, як уже зазначалося, повноваження реалізуються через конкретні права та обов'язки. Дипломатичні повноваження глави держави здійснюються, зокрема, шляхом реалізації таких прав, як ведення переговорів з представниками інших держав. Наприклад, стаття 63 Основного нізаму про владу Саудівської Аравії стверджує: «Король приймає Королів та Глав Держав»³. Саме відповідно до цієї статті свого часу були проведені переговори між Королем Саудівської Аравії Абдалою I та колишнім Президентом Російської Федерації В. Путіним, результатом яких, з одного боку, стало отримання Саудівською Аравією новітньої зброї (танки Т-90, системи ППО «Панцир» тощо) та запрошення останньої взяти участь у реалізації новітньої системи космічного спостереження РФ «ГЛОНАСС», а з іншого, — нагородження Президента РФ премією імені

¹ *Saudi Arabia Constitution* {Adopted on: March 1992} {Adopted by Royal decree of King Fahd} {ICL Document Status: Oct 1993} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/sa00000_.html. — Заголовок з екрану.

² *Конституция Соединенных Штатов Америки* // Конституційне законодавство зарубіжних країн : хрестоматія : навч. посіб. / упоряд. В. О. Ріяка, К. О. Закоморна ; Міністерство освіти і науки України. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — С. 15.

³ *Saudi Arabia Constitution* {Adopted on: March 1992} {Adopted by Royal decree of King Fahd} {ICL Document Status: Oct 1993} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/sa00000_.html. — Заголовок з екрану.

короля Фейсала, яке провів Король, назвавши главу російської держави «справжнім державним діячем, людиною миру і справедливості»¹.

Кадрові повноваження полягають у праві глави держави призначати тих чи інших осіб. Як приклад, можна навести ситуацію в Японії. Згідно зі статтею 6 Конституції Японії імператор призначає Прем'єр-міністра за поданням Парламенту та головного суддю Верховного суду за поданням Кабінету². Хоча ці акти мають суто формальний характер, адже згідно з частиною першою статті 4 Конституції «імператор здійснює тільки ті дії щодо справ держави, які передбачені цією Конституцією»³ і не має права відмовитися від призначення зазначених осіб, але сама можливість монарха взяти участь у формуванні уряду й Верховного суду, дозволяє нам не погодитися з думкою тих науковців, які виключають монарха з процесу формування уряду⁴, і стверджувати про наявність у імператора кадрових повноважень у цій сфері.

Церемоніальні повноваження полягають у праві глави держави нагороджувати тих чи інших осіб або звертатися з посланнями до народу чи парламенту. Так, пункт «і» статті 33 Конституції Королівства Бахрейн дозволяє главі держави присуджувати згідно із законом нагороди і відзнаки⁵. Щодо звернень до парламенту, то вони не можуть бути предметом обговорення. Стаття 28 Конституції Королівства Марокко від 13 вересня 1996 року передбачає: «Король може звернутися з посланнями до Нації та Парламенту. Послання має бути оприлюднене вголос перед обома Палатами і не може бути предметом будь-якого обговорення»⁶.

Арбітражні повноваження з'являються у глави держави тоді, коли виникає гостра суперечка в державному механізмі між різними гілками влади (найчастіше — між законодавчою та виконавчою гілками влади). Наприклад, Конституція Королівства Бахрейн (пункт «d» статті 67) передбачає, що Національні Збори більшістю у дві третини голосів можуть прийняти рішення про неможливість співробітництва з прем'єр-міністром. У цьому разі глава держави може або звільнити главу уряду, або ж розпустити парламент⁷.

¹ Козн А. Арабский выход Путина [Электронный ресурс] / Ино СМИ. Ру. — Режим доступа : <http://www.inosmi.ru/print/233211.html>. — Загл. с экрана.

² Конституция Японии. Вступила в силу 3 мая 1947 года // Конституции зарубежных государств : учебное пособие / Сост. В. В. Маклаков [2-е изд., исправ. и доп.]. — М. : БЕК, 1997. — С. 442.

³ Там само.

⁴ Павлішина Л. Ф. Японія — ефективна виконавча влада і процеси демократизації / Л. Ф. Павлішина // Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем : матеріали Міжнар. наук. конф. (17–20 жовтня 2000 р.) / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Японський фонд. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. — С. 49.

⁵ Bahrain Constitution {Adopted on: 14 Feb 2002} {ICL Document Status: 14 Feb 2002} {Official Title: Constitution of the Kingdom of Bahrain} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/ba00000_.html. — Заголовок з екрану.

⁶ The Constitution adopted on September 13th, 1996 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.mincom.gov.ma/english/generalities/state_st/constitution.htm. — Заголовок з екрану.

⁷ Bahrain Constitution {Adopted on: 14 Feb 2002} {ICL Document Status: 14 Feb 2002} {Official Title: Constitution of the Kingdom of Bahrain} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/ba00000_.html. — Заголовок з екрану.

Правотворча функція, як уже зазначалося, реалізується в рамках законотворчих повноважень та повноважень у сфері видання власних нормативно-правових актів.

Законотворчі повноваження є у глав практично всіх держав. Єдина країна, яка не надала таких повноважень главі держави, — Швеція. Згідно з главою 5 *Форми правління Швеції* Король не має жодних законотворчих повноважень (ні права законодавчої ініціативи, ні права підпису і промудрації законів)¹. Навіть у Японії, де імператора «...не наділено повноваженнями, пов'язаними із здійсненням державної влади» (частина перша статті 4), монарх «...за порадою та з ухвали Кабінету здійснює від імені народу... промудрацію поправок до Конституції, законів» (стаття 7)². У ФРН Федеральний Президент після відповідного контрасигнування готує до офіційного оприлюднення у Федеральному віснику законів закони, прийняті на підставі приписів Основного Закону (частина перша статті 82 Основного Закону)³.

Повноваження у сфері видання власних нормативно-правових актів, існують як у рамках республіканської, так і в рамках монархічної форми правління. Основна ж різниця полягає у тому, що в окремих країнах глава держави може робити це самостійно, на власний розсуд, а в деяких — лише за згодою інших органів (перш за все — уряду). Так, пункт «f» статті 62 Конституції Іспанії передбачає, що Король «видає узгоджені в Раді міністрів декрети»⁴. Водночас в іншій монархічній країні — Бахреїні — Король відповідними декретами конкретизує порядок виконання законів (пункт «а» статті 39 Конституції)⁵. Як бачимо, в умовах монархії глава держави може видавати акти як самостійно, так і за погодженням з урядом. Аналогічною є ситуація в республіках. У Франції Президент Республіки згідно з частиною першою статті 13 Конституції підписує ордонанси і декрети, прийняті Радою міністрів⁶. Водночас відповідно до статті 9 Конституції саме він головує у Раді міністрів⁷. Фактично це означає, що Президент Франції видає

¹ *Форма правління Швеції*. Принята 27 февраля 1974 года // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 710–711.

² *Конституция Японии*. Вступила в силу 3 мая 1947 года // Конституции зарубежных государств : учебное пособие / сост. В. В. Маклаков [2-е изд., исправ. и доп.]. — М. : БЕК, 1997. — С. 442.

³ *Основной Закон Федеративной Республики Германии* от 23 мая 1949 года // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 207.

⁴ *Конституция Испании*. Вступила в силу 29 декабря 1978 года // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 384.

⁵ *Bahrain Constitution* {Adopted on: 14 Feb 2002} {ICL Document Status: 14 Feb 2002} {Official Title: Constitution of the Kingdom of Bahrain} [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/ba00000_.html. — Заголовок з екрану.

⁶ *Конституция Французской Республики* от 4 октября 1958 года // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 668.

⁷ Там само. — С. 667.

підзаконні нормативно-правові акти з обов'язковим урахуванням думки Ради міністрів. Щодо самостійного статусу у сфері підзаконної правотворчості, то його має, наприклад, Президент України, який згідно з частиною другою статті 106 Конституції видає укази і розпорядження, що є обов'язковими до виконання на території України¹.

З правотворчою функцією пов'язана така можливість глави держави, як реалізація ним права вето. За загальним положенням існує три види вето: абсолютне, відносне та вибіркове. При цьому абсолютне вето взагалі позбавляє вищий державний апарат будь-якого впливу на процес законотворчості, адже воно надає главі держави можливість повного відхилення законопроекту. На сьогодні повною мірою право абсолютного вето надане британським монархам², які, утім, тривалий час ним не користуються. Частково абсолютне вето є в Королівстві Тонга: згідно зі статтею 68 Конституційного Акта якщо Король не ухвалює закон після того, як за нього проголосували Законодавчі Збори і подали на затвердження монарху, він не повинен більше розглядатися на тій самій сесії Законодавчих Зборів³. Формально це надає Законодавчим Зборам право повторно повернутися до розгляду законопроекту на наступній сесії, але фактично такий закон може ніколи не отримати королівської санкції. Тобто, на нашу думку, в Королівстві Тонга монарх має право абсолютного вето.

Щодо відносного вето, то воно надає парламенту можливість його подолання. Наприклад, відносне вето існує в Бахреїні: згідно з пунктом «d» статті 35 Конституції «якщо Консультативна Рада і Палата Депутатів або Національні Збори повторно ухвалюють проект двома третинами голосів своїх членів, Король повинен підписати його й оприлюднити протягом одного місяця своєю повторною ухвалою». Відносне вето існує також і в Україні: частина третя статті 94 Конституції зобов'язує Президента підписати і оприлюднити закон, ухвалений двома третинами народних депутатів⁴.

І абсолютне вето, і вето відносне стосуються закону в цілому. Але конституціями деяких країн передбачається право глави держави відхиляти окремі положення того чи іншого акта. Частина друга статті 10 Конституції Франції надає Президенту право вимагати від Парламенту не лише нового обговорення закону в цілому, а й окремих його положень⁵. Таке вето називається вибірковим.

З огляду на викладене можна дійти висновку: по-перше, функції глави держави поділяються на основні (характерні для глав практично всіх держав) і додаткові (характерні далеко не для всіх глав держав). Основними функціями глави держави є представницька і правотворча, додатковими — виконавча й гарантійна. По-

¹ Конституція України : станом на 1 січня 2006 року. — Х. : ІГВІНІ, 2006. — С. 40.

² Мишин А. А. Центральные органы власти буржуазных государств / А. А. Мишин. — М. : МГУ, 1972. — С. 41.

³ Constitution of Tonga [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.paclii.org/to/legis/consol_act/cot238. — Заголовок з екрану.

⁴ Конституція України: станом на 1 січня 2006 року. — Х. : ІГВІНІ, 2006. — С. 35.

⁵ Конституция Французской Республики от 4 октября 1958 года // Конституции государств Европейского Союза : сборник конституций / Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ ; ред. Окуньков Л. А. — М. : ИНФРА-М — НОРМА, 1997. — С. 667.

друге, зміст функцій глави держави перш за все становлять відповідні групи повноважень (прав та обов'язків). Утім, на нашу думку, вони не вичерпують структури функцій, яка обов'язково повинна містити такі елементи, як форма, методи та механізм їх реалізації. Але це є справою подальших досліджень, так само як і питання змісту додаткових функцій глави держави.

ВІТАЄМО!

Конституційний Суд України
та його Секретаріат вітають суддю
Європейського суду з прав людини від України,
члена редакційної ради
«Вісника Конституційного Суду України»

ШЕВЧУКА С. В.

з присудженням йому наукового ступеня
доктора юридичних наук.

Бажаємо Вам, шановний Станіславе Володимировичу,
нових творчих злетів, успіхів у ствердженні високих ідеалів
верховенства права, добробуту та процвітання!

До уваги шановних авторів!

«Вісник Конституційного Суду України» є друкованим органом Конституційного Суду України, який постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 року включено до переліку видань, публікації в яких зараховуються у разі захисту дисертації як наукові роботи.

У журналі висвітлюється діяльність Конституційного Суду України; публікуються наукові статті, наукові повідомлення, рецензії, анотації, коментарі тощо.

Нагадуємо, що наукова стаття повинна бути актуальною, мати доктринальний характер із чітко окресленою проблематикою, містити наукові положення, розроблені особисто автором, висновки про наукове та практичне значення наукової розробки.

До статей додається: довідка про автора із зазначенням прізвища, імені та по батькові, вченого ступеня, вченого звання, місця роботи і посади, контактних телефонів, електронної пошти. Примірник рукопису підписує автор.

Разом із рукописом до редакції подається його електронна копія, записана у вигляді окремого електронного документа.

Обсяг наукових статей — 12–15 сторінок, наукового повідомлення — 5–7 сторінок машинописного тексту через півтора інтервала. Шрифт — Peterburg, розмір шрифту 14. Нумерація виносок — посторінкова.

Редакція залишає за собою право направляти наукові статті й повідомлення на рецензування, редагувати рукопис, скорочувати його, змінювати за погодженням з автором назву статті.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор. Подані матеріали редакція не повертає.

У разі передруку публікацій іншими виданнями посилання на «Вісник Конституційного Суду України» обов'язкове.

Запрошуємо до співпраці!

Матеріали для публікації надсилайте за адресою:
01033, м. Київ, вул. Жиянська, 14, Конституційний Суд України,
редакційна рада «Вісника Конституційного Суду України»,
тел.: 238-11-54

Завідувач
редакційно-видавничого відділу
Секретаріату
Конституційного Суду України
В. Тичина
тел.: 238-10-32

Відповідальний
секретар
К. Пігнаста
тел.: 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Видавець
Видавничий Дім «Ін Юре»
01004, Київ-4, вул. Терещенківська, 4б
Тел./факс: (044) 234-69-72
E-mail: info@inyure.kiev.ua
www.inyure.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:
Пазенко О. С.,
Лавриненко Л. Г.,
Печенюк Ю. О.,
Карташова О. Р.

Підписано до друку: 12.06.2009.
Формат 70 x 100¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 9,1. Обл. вид. арк. 6,36.
Зам. № 9-612
Наклад 840
Ціна договірна

Віддруковано у **ЗАТ «ВІПОЛ»**
Україна, 03151, м. Київ, вул. Волинська, 60
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 752 від 27.12.2001 р.